

Tema 4. Teoria de l'intercanvi

LA FAMÍLIA COM A INTERCANVI ECONOMICOSOCIAL

Concepció de les relacions socials com un «mercat» en el qual **cada individu actua motivat pel seu propi interès amb l'objectiu de maximitzar els beneficis.**

En línies generals, **se centra en la manera com es desenvolupen les relacions, en la manera com s'experimenten, en els patrons i les dinàmiques que hi sorgeixen i en els factors mediadors de la seua estabilitat.**

Proporciona una sofisticada perspectiva dels factors personals i interpersonals que influeixen en la formació, el manteniment i la dissolució de les relacions.

LA FAMÍLIA COM A INTERCANVI ECONOMICOSOCIAL

Els dos supòsits fonamentals sobre els quals es regeix aquesta teoria són:

- Hedonisme: el fi màxim de la naturalesa humana és la cerca del plaer, del benestar. L'establiment, el manteniment o la finalització de les relacions socials, per tant, dependran dels beneficis que se n'obtinguen.
- Individualisme: les relacions socials han d'entendre's en funció de les necessitats i motivacions dels individus que hi intervinguen.

LA FAMÍLIA COM A INTERCANVI ECONOMICOSOCIAL

FONAMENTS: concepció 100 % racional i economicista de l'ésser humà.

- Els individus sospesen racionalment les recompenses obtenibles i els costos associats a les diverses conductes socials possibles, i seleccionen l'opció que maximitze les primeres i minimitze els segons (teoria econòmica utilitarista).
- És la **motivació** la que indueix l'individu a actuar; per tant, si no comprenem quines són les necessitats i motivacions d'una persona, no podrem entendre el seu comportament social, perquè aquelles varien en cada cas particular.
- La gènesi de l'intercanvi és la **gratitud** que la persona interessada procura generar en l'altre perquè aquest se senta, per **reciprocitat**, en la necessitat de retornar el servei.

LA FAMÍLIA COM A INTERCANVI ECONOMICOSOCIAL

FONAMENTS:

Influències del conductisme social (reforç positiu - recompensa; reforç negatiu - costos/càstig)

La idea central d'aquest enfocament és que la conducta en interacció es regeix pel valor de les recompenses que són contingents a la mateixa conducta.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

INTERCANVI I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA (Homans, 1958)

- La conducta social es defineix com un «intercanvi d'activitats (tangibles o no) més o menys costós o compensador entre dues o més persones».
- La conducta d'una persona depèn de com és recompensada o sancionada pels altres.
- S'apliquen els principis de l'aprenentatge operant a la conducta social, que està formada per la contingència de reforços, on l'historial previ de reforç en situacions similars és el principal determinant de la conducta.
- A més, les persones sospesen el valor dels reforços i les probabilitats d'obtenir-los (expectatives) a través de les diferents possibilitats d'actuació en les seues relacions socials.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

INTERCANVI I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA (Homans, 1958)

- Similitud d'estímuls: els comportaments emesos davant de situacions socials o estímuls semblants a situacions que en el passat ens van produir beneficis tindran una probabilitat més gran de repetir-se.
- Freqüència: com més sovint hem obtingut beneficis amb una manera de comportar-nos en les nostres relacions, més gran és la probabilitat que ens comportem de la mateixa manera.
- Valor: com més valuosa siga la recompensa obtinguda per una activitat, més gran serà la freqüència amb la qual s'emeta.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

INTERCANVI I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA (Homans, 1958)

Societat: a mesura que augmenta la freqüència amb què es rep una recompensa com a fruit d'una determinada forma de comportament social, en disminueix el valor.

- **Justícia:** com més gran siga l'absència de les recompenses esperades per una persona després d'un comportament social (frustració), més gran serà la probabilitat d'emissió de conductes emocionals d'ira o agressió (diferències individuals: grau de tolerància a la frustració).

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

INTERCANVI I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA (Homans, 1958)

Perquè en un entorn social prevalga l'estabilitat, les interaccions que es produeixen entre les persones que el formen han de ser, de mitjana, mútuament recompensadores al llarg del temps.

La **justícia distributiva** és, per tant, una **norma social molt important**.

En la relació entre dues persones, s'espera que les recompenses obtingudes per cadascuna siguin proporcionals als seus costos. Com més gran és la inversió qualitativa i quantitativa dipositada en una relació social, se n'espera un benefici

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

INTERCANVI I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA (Homans, 1958)

Quan una persona percep que està participant en un intercanvi social «injust», més gran serà la probabilitat d'enuig, irritació, decepció, etc.

- Per contra, la persona beneficiada en un intercanvi «injust» tindrà més probabilitats de sentir culpabilitat.

I tots dos tipus d'emocions negatives redueixen, al seu torn, les recompenses derivades i, per tant, la possibilitat de continuïtat de la relació.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

INTERDEPENDÈNCIA I CONTROL (Thibaut i Kelly, 1959)

En una relació social (no basada en l'explotació), totes les persones confien a obtenir-ne beneficis: hi ha una interdependència. Les persones som conscients que, si l'altra persona no obté els beneficis esperats, la relació tendirà cap al desequilibri. D'aquesta manera, la nostra conducta social està constreta per les expectatives dels altres.

Per tant, la informació que utilitzem les persones a l'hora de prendre decisions en les nostres relacions socials deriva de la nostra anàlisi dels diferents resultats finals possibles, tant per a nosaltres mateixos com per als altres.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

INTERDEPENDÈNCIA I CONTROL (Thibaut i Kelly, 1959)

Tota relació d'intercanvi presenta:

- ✓ Diferents nivells d'**atracció**: com més excedeix les nostres expectatives inicials, més atractiva resulta.
- ✓ Diferents graus de **dependència**: la dependència es troba determinada per la comparació dels resultats que obtenim en una relació social i els que podríem obtenir en altres relacions alternatives disponibles.

Poder i dependència són conceptes inversament relacionats. Si, per exemple, avaluem que cap altra persona del nostre entorn social no ens pot donar el que ens dona la nostra parella, augmenta el nostre grau de dependència respecte d'ella i, per tant, augmenta el seu grau de poder percebut sobre nosaltres.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

INTERDEPENDÈNCIA I CONTROL (Thibaut i Kelly, 1959)

Les persones podem utilitzar diferents estratègies de control en les nostres relacions socials:

- Buscant fonts alternatives de satisfacció de les nostres necessitats.
- Intentant reduir les fonts alternatives de reforç de l'altra persona.
- Millorant la nostra habilitat per a proporcionar reforços / reduint la capacitat de l'altre per a proporcionar-los.
- Convencent l'altra persona de l'alt valor dels reforços que li proporcionem.
- Devaluant els recursos de l'altra persona.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

PERCEPCIÓ D'INEQUITAT (Adams, 1970)

- Teoria de l'equitat. En els intercanvis socials, les persones **avaluen i comparen les aportacions dutes a terme i els resultats obtinguts**.
- Aquest procés d'avaluació i comparació no és, lògicament, objectiu, sinó que està basat en **percepcions subjectives**: en una mateixa relació, les dues persones poden tenir percepcions diferents.
- Existeix **inequitat** per a una persona quan aquesta:
  - **Percep que la ràtio entre les inversions que fa i els resultats que obté és desigual (no s'obtenen beneficis)**.
  - **Percep que la ràtio entre les inversions fetes i els resultats obtinguts per l'altre és desigual (obté més beneficis que l'altra persona)**.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

PERCEPCIÓ D'INEQUITAT (Adams)

- Quan una persona percep inequitat en una relació social, es produeix **una tensió cognitiva, afectiva i emocional**. Aquest estat condueix la persona a **intentar reduir la inequitat** o la injustícia d'alguna de les maneres següents:

1. Modificant les seues aportacions o els seus resultats.
2. Distorsionant cognitivament les aportacions realitzades o el grau de resultats aconseguits, protegint d'aquesta manera la seua autoestima.
3. Influint en l'altra persona perquè canvie les seues aportacions/resultats o perquè les distorsione cognitivament.
4. Canviant el subjecte de comparació.
5. Finalment, abandonant la relació, si cap de les vies anteriors no resulta prou satisfactòria.

ELS TEÒRICS DE L'INTERCANVI SOCIAL

1. INTERCANVI I JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA (Homans, 1958)
2. INTERDEPENDÈNCIA I CONTROL (Thibaut i Kelly, 1959)
3. PERCEPCIÓ D'INEQUITAT (Adams, 1970)

LA FAMÍLIA COM A INTERCANVI ECONOMICOSOCIAL

Supòsits (Sabatelli i Shehan, 1993)

- ❑ Els éssers humans busquen les recompenses i eviten costos.
- ❑ En les relacions, l'ésser humà busca maximitzar els beneficis i minimitzar els costos segons les seues expectatives.
- ❑ Els éssers humans són éssers racionals: calculen les recompenses i els costos i consideren les alternatives abans d'actuar.
- ❑ Els criteris per a avaluar els costos i les recompenses són diferents en cada persona i poden variar al llarg del temps.
- ❑ La importància que els éssers humans atribueixen a la conducta dels altres en les relacions és diferent en cada persona i pot variar al llarg del temps.
- ❑ Com més sobrepassades es veguen les expectatives d'algú pel valor d'una recompensa, menys es valorarà la recompensa en un futur.

LA FAMÍLIA COM A INTERCANVI ECONOMICOSOCIAL

Supòsits (Sabatelli i Shehan, 1993)

- Els intercanvis socials es caracteritzen per la interdependència.
- Les experiències prèvies guien els intercanvis posteriors.
- Els intercanvis socials es regulen per normes de reciprocitat.
- Els intercanvis socials es regulen per normes de justícia.
- Les dinàmiques de la interacció i l'estabilitat de les relacions resulten de la contrastació dels nivells d'atracció i dependència experimentats.

CONCEPTES CLAU

- RECOMPENSA: és tot allò que s'obté de positiu en una relació, i que causa o augmenta el benestar.
- COST: és tot allò que resulta negatiu en una relació, i que causa inquietud o malestar. N'hi ha de tres tipus:

Costos directes: són els recursos que concedim a l'altra persona en la nostra relació amb ella.

Costos d'inversió: són el temps i l'esforç que les persones dediquem a l'adquisició d'habilitats que ens capacitaran per a aconseguir recompenses en les nostres relacions socials.

Costos d'oportunitat: són els resultats que deixem d'obtenir quan dediquem els nostres recursos a una relació social, i no a d'altres de possibles.

CONCEPTES CLAU

- RECURSOS: són qualsevol mena de «producte», tangible o intangible, material o simbòlic, que podem donar als altres a través de la conducta interpersonal. Com més gran és el nostre arsenal de recursos, més elevada és la nostra capacitat per a recompensar els altres.

Exemples de recursos: amor, seguretat, estatus, companyia, béns materials i diners, informació...

- - BENEFICIS: són la diferència entre els costos en què incorrem en una relació social i el que n'obtenim. Les persones avaluem les diferents opcions i triem aquella que comporta els majors resultats amb els menors costos.
- Tant les recompenses com els costos varien en funció de cada persona.

A

Exemple de recursos:

Em considere una persona afectuosa i que sap escoltar i donar suport emocional als altres.

Exemple de recompensa:

B em proporciona alegria i diversió, i jo busque alegria i diversió.

Exemple de costos:

He de dedicar determinada quantitat de temps i atenció a B per a escoltar els seus problemes.

Exemple de beneficis (negatius):

Considere que, en conjunt, els moments de diversió i alegria que em proporciona B no compensen tot el temps i desgast emocional que em suposa escoltar els seus problemes.

B

Exemple de recursos:

Em considere una persona divertida i alegre.

Exemple de recompensa:

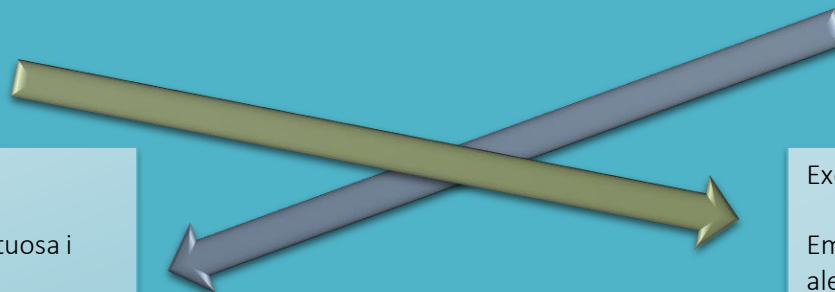
A em proporciona seguretat emocional i afecte, i m'escolta.

Exemple de costos:

He de dedicar una quantitat determinada de temps i esforç a A per a passar moments alegres i divertits.

Exemple de beneficis (positius):

Considere que, en conjunt, el suport emocional i l'afecte que em proporciona A compensen tot l'esforç i temps que dedique per a generar alegria i diversió.

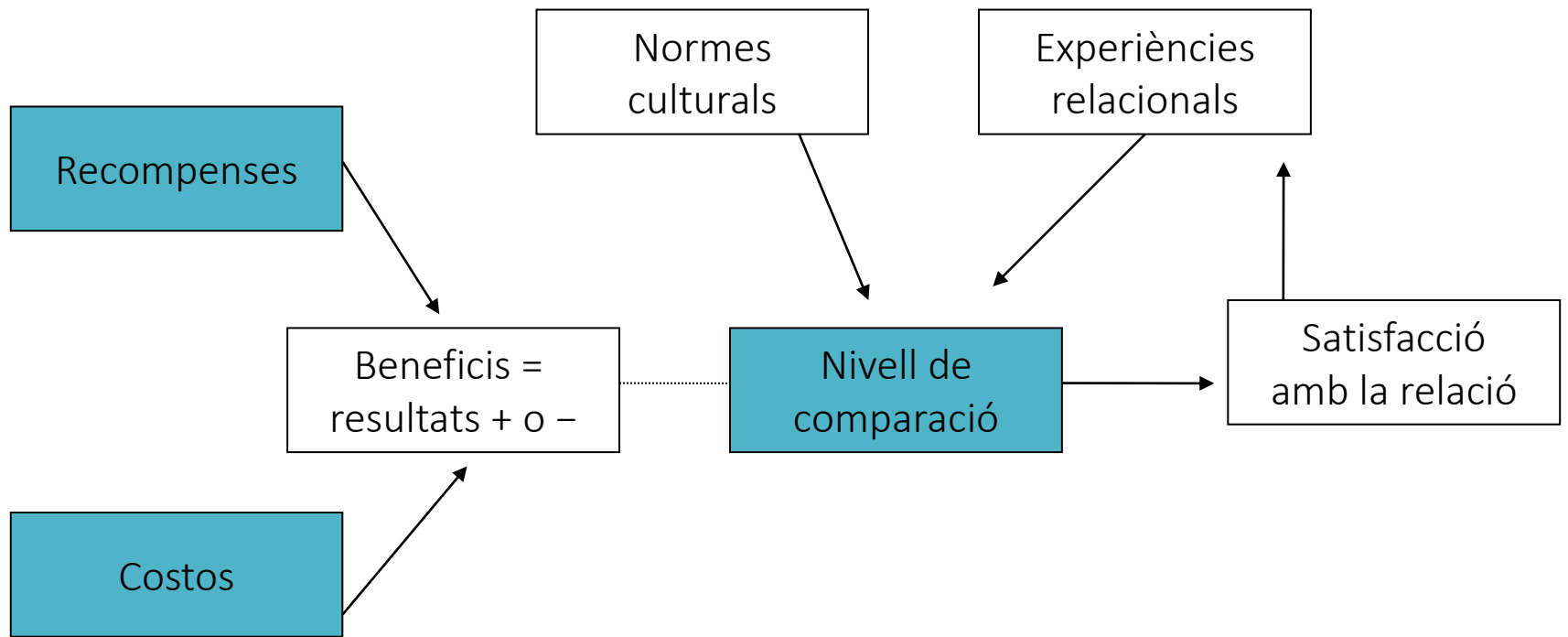

CONCEPTES CLAU

PROCESSOS DE COMPARACIÓ

- Nivell de comparació: és un estàndard pel qual les persones avaluen els beneficis i els costos d'una relació en funció del que senten que es mereixen o és assolible en termes realistes. Seria una «mitjana» dels beneficis esperables en una relació en comparació amb el grup social de referència al qual es pertany.
- Nivell de comparació d'alternatives: ens indica per què les persones decideixen continuar o abandonar una relació. En el moment en què, comparant una relació actual amb una altra de possible, una persona perceba que pot aconseguir uns resultats, pot començar a valorar el canvi. En aquest procés de decisió hi influeixen factors i normes socials, així com experiències anteriors.

El nivell de comparació i satisfacció amb la relació. Sabatelli i Shehan (1993)

Els processos de comparació s'han utilitzat, sobretot, en l'estudi del procés de divorci / canvi de parella.

DIVORCI/SEPARACIÓ

Cada membre de la parella analitza la relació utilitzant els dos graus de comparació:

- Nivell de comparació: es comparen els beneficis obtinguts de la relació de parella amb els beneficis proporcionats per l'«estàndard social» mitjà de referència, i si es percep un cert grau de privació (per part de qualsevol dels dos), el grau de satisfacció baixarà, i hi haurà una probabilitat més gran de considerar el divorci/separació com a alternativa possible.
- Nivell de comparació d'alternatives: un membre de la parella o tots dos calculen les recompenses i els costos associats a altres alternatives al matrimoni/parella (romandre sol o divorciar-se, per exemple).

Costos:

- Perdre, en cas que n'hi haja, el suport dels fills i filles i la interacció amb ells.
- La desaprovació d'altres membres de la família o dels iguals.
- Pressió social (sobretot en nuclis socials rurals o petits).
- Pèrdua de rols.
- Costos econòmics.
- Soledat, etc.

Recompenses:

- Trobar una nova parella més compatible.
- Disminuir la percepció de conflicte propi i amb els altres membres de la família.
- Millorar la qualitat de vida.
- Alliberar-se de responsabilitats familiars no desitjades.
- Beneficis econòmics.

CONCEPTES CLAU

JUSTÍCIA DISTRIBUTIVA I RECIPROCIAT

Expectatives de justícia: relacions satisfactòries quan els membres de la parella fan contribucions iguals i reben resultats positius iguals.

Reciprocitat: condicions en les quals els individus negocien els intercanvis que no sols els beneficien, sinó que són mútuament recompensadors, i prenen en consideració les necessitats de cadascú.

APLICACIONS EN L'ÀMBIT DE LA FAMÍLIA

S'utilitza per a explicar el desenvolupament i el manteniment de les relacions, i en quina mesura la satisfacció, la qualitat, el manteniment o la dissolució d'aquestes relacions depenen de conceptes com ara costos, recompenses, reciprocitat o equitat.

Influència en mètodes conductuals de teràpia familiar basats en l'intercanvi de conductes que milloren els costos-beneficis en la relació marital.

Són les teories que ofereixen les millors claus per a comprendre el procés de divorci.

LIMITACIONS I CRÍTiques

Es basa en una concepció exclusivament racional de l'ésser humà:

- Té una capacitat limitada per a analitzar situacions, amb una alta càrrega emocional o irracionals, que es donen constantment en l'àmbit familiar.
- Té una capacitat limitada per a explicar interaccions socials complexes en les quals intervinguen més de dues persones.
- En conseqüència, les aplicacions en l'àmbit familiar s'han centrat en aspectes molt concrets: elecció de parella, divorci i separació, satisfacció, qualitat i estabilitat de les relacions de parella, equitat i reciprocitat en les relacions de parella...

LIMITACIONS I CRÍTiques

- Massa individualista i reduccionista: suma simple d'individus. Pressuposa que la família no és diferent d'altres grups socials.

Se centra en la teoria de la presa de decisions, que és vàlida en interaccions socials voluntàries, però limitada en situacions on les interaccions no són triades (no es trien els pares, per exemple).

A penes presta atenció a les diferències individuals, més enllà del perfil motivacional i l'experiència vital anterior. En descartar els aspectes emocionals, pressuposa que totes les persones prenen les decisions seguint algorismes universals (completament racionals).

- No explica com es desenvolupen les normes socials.

5. Teoria de l'interaccionisme simbòlic

LA FAMÍLIA DES DE LA PERSPECTIVA DE L'INTERACCIONISME SIMBÒLIC

L'interaccionisme simbòlic és, actualment, una de les escoles teòriques **més influents** en l'estudi de la família.

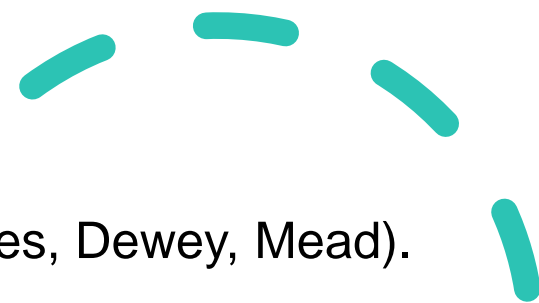
És la primera escola que entra de ple en l'àmbit «psicosocial».

Se centra en l'**individu** i en el **desenvolupament de la seua identitat** a través de les interaccions socials, particularment en la família.

El que importa realment és la **representació simbòlica que les persones fem de la realitat externa**, si bé, per a l'interaccionisme simbòlic, aquesta representació no és purament subjectiva, ja que es genera a través de la interacció amb els altres en un context social que antecedeix els individus i que permet la vida en societat.

Principals influències de pensament

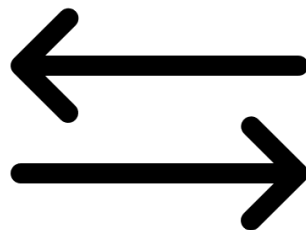
Pragmatisme americà (Peirce, James, Dewey, Mead).

1. La **realitat** és una cosa **dinàmica**, emergent i històrica (amb uns antecedents que la condicionen), i no una cosa estàtica, predeterminada i amb una estructura inherent.
2. Les **estructures socials**, per tant, són un **procés emergent**.
3. El vertader significat de la realitat social resideix en la **interacció entre objecte i subjecte**.
4. La ciència no serveix només per a obtenir coneixement sobre la realitat, sinó que ha de comprometre's ideològicament per a millorar-la i avançar en el progrés i en els valors democràtics.

Conceptes clau

EL SELF O AUTOCONCEPTE

- Es defineix com el **sentiment d'identitat i consciència** que té l'individu de ser una persona diferent i diferenciada dels altres. És la idea que es va formant l'individu sobre si mateix a través de la interacció social.
- El **self** es construeix i es manté a través de la interacció de l'individu amb els altres. Metàfora «de l'espill» (Cooley): l'ésser humà utilitza la societat com l'espill en el qual es mira per a descobrir qui i què és. Sense interacció social amb els altres, no existeix identitat personal.
- L'autoconcepte sorgeix en les **interaccions socials** i es desenvolupa en funció de com reaccionen els altres davant l'individu. La persona va aprenent a interpretar la realitat tal com ho fan els altres.

Conceptes clau

ELS SÍMBOLS

- Els símbols que aprenem són **abstraccions mentals**, com ara paraules o idees que tenen significat, i la majoria d'aquests símbols són **adquirits aprenent el que signifiquen per als altres**. Aquests símbols i els significats i valors als quals es refereixen no es donen solament en fragments aïllats, sinó sovint en agrupacions, de vegades àmplies i complexes (Rose, 1962).

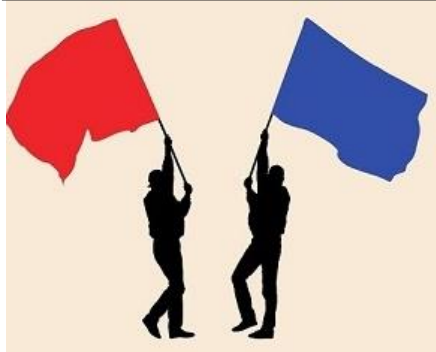
Conceptes clau

ELS SÍMBOLS

- Aprendre què és un símbol és solament un dels processos que ocorren en la ment humana; un altre procés és aprendre a avaluar diferencialment els símbols. **Els judicis de valor són definicions apreses d'atracció o rebuig envers alguna cosa, o bé creences sobre el valor i la importància de diferents fenòmens.** Aquests processos mentals, com el contingut dels símbols, **s'aprenen d'aquells individus amb què interactuem.** La capacitat que els éssers humans tenen d'aprendre símbols nous i d'avaluar-los és quasi infinita.

Conceptes clau ELS SÍMBOLS

Aquests símbols i els significats i valors es donen en agrupacions, de vegades àmplies i complexes. Els judicis de valor són definicions apreses d'atracció o rebuig envers alguna cosa, o bé creences sobre el valor i la importància de diferents fenòmens.

Conceptes clau

ELS SÍMBOLS

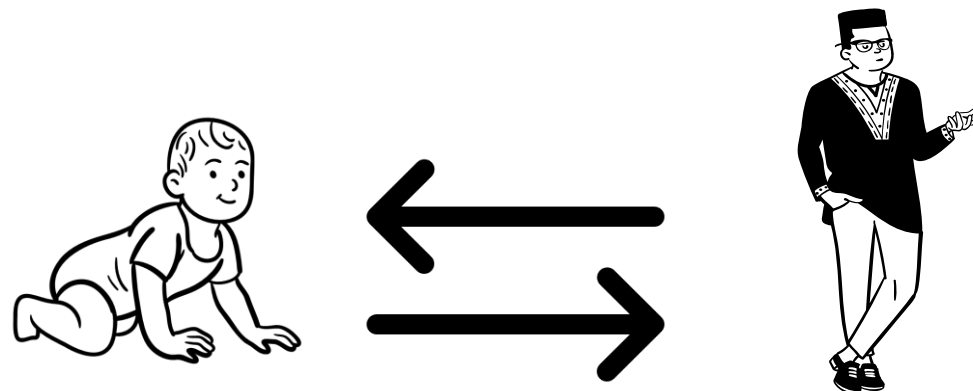
- Els símbols són importants per a la comprensió del comportament humà i els processos socials. D'acord amb l'interaccionisme simbòlic, els éssers humans **decideixen el que han de fer i el que no, a partir dels símbols que han après** en interacció amb altres i de les seues creences sobre la importància d'aquests significats.

Conceptes clau

ELS SÍMBOLS:

Els **símbols** permeten a l'individu rebre informació sobre si mateix a partir dels altres i, cosa que és més important, **anticipar com reaccionaran els altres arran de la seua conducta** (Mead).

- La família és el grup social que més influència exerceix en el desenvolupament de la identitat, l'autoconcepte i l'autoestima dels seus membres, tant per la intensitat de les interaccions que es produeixen en el seu si com pel «privilegi» de ser, cronològicament, el primer grup social del qual formem part els éssers humans.

Conceptes clau

EL ROL

- El concepte es refereix a les normes socialment compartides sobre **com s'espera (expectatives) que els individus es comporten en funció de la posició social que ocupen.**
- Els rols especifiquen **els coneixements, les habilitats i les emocions que s'esperen dels individus** en les seues interaccions socials.
- Constitueixen sistemes de significat que capaciten els ocupants del rol, i altres amb els quals s'interactua, per a anticipar i predir conductes futures i mantenir, per tant, una regularitat en el temps en les interaccions socials.

Exemple: soc pare/mare, i puc experimentar tota una sèrie de cognicions, emocions, motivacions individuals, etc., davant aquest fet.

És fàcil saber quin rol exerceix cada persona?
Quins rols creus que tenen aquests personatges?

Conceptes clau

EL ROL

En la nostra societat hi ha una sèrie de normes associades al «**rol parental**» que prescriuen els aspectes que les persones han de conèixer entorn de la conducta parental, els coneixements i les habilitats que s'han de posseir, com han d'estar de motivades i l'extensió, direcció i duració que s'hauria de donar a aquest rol parental.

Els rols canvien al llarg del temps, perquè els contextos socioculturals i les interaccions canvien, i anem acumulant experiència.

Exemple: ser pare o mare d'un segon fill serà diferent de ser-ho d'un primogènit, i així successivament. Igualment, el rol del fill o de la filla gran serà diferent del dels altres.

Tots els pares i mares de *Modern Family* són iguals?
Què tenen en comú?

Conceptes clau

ESTRÈS DE ROL

Es produeix quan l'individu **no té prou recursos** per a exercir el seu rol i li resulta difícil acomplir les expectatives que aquest rol porta associades.

Exemple: soc pare/mare per primera vegada i no tinc ajuda d'altres persones (avis, familiars o amics amb fills, etc.) que m'ajuden i m'indiquen què he de fer i com he de fer-ho.

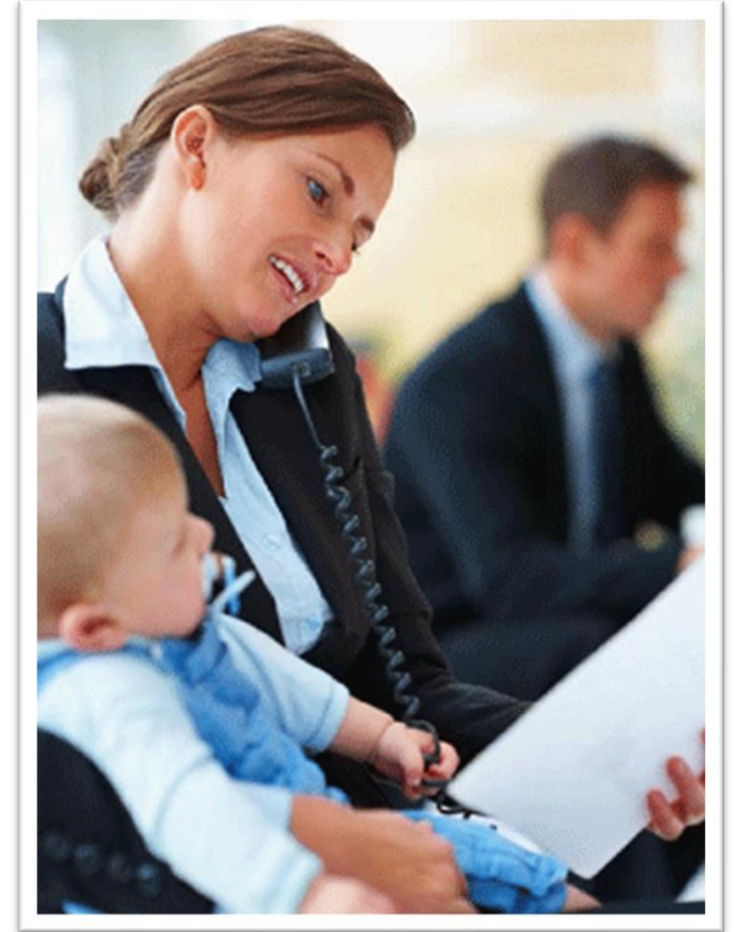

Conceptes clau

CONFLICTE DE ROL

Es produeix quan **les expectatives d'un rol es contraposen a les expectatives d'un altre rol** assumit per l'individu en la societat.

Exemple: el meu rol com a treballador/a em dificulta complir amb les meues obligacions com a pare/mare i això em genera estrès i sentiments de culpabilitat («soc mal pare/mare»).

Conceptes clau

SOCIALIZACIÓ (ROLE-TAKING)

És el **procés** a través del qual **adquirim els símbols**, les creences i les actituds pròpies de la nostra cultura. Elements fonamentals de la socialització: assumptió de rols i creació de rols.

Mead parla de la socialització com la «importació» dels símbols socials en la ment i com a part del desenvolupament de l'«altre generalitzat» (la norma general en un grup social o situació).

<https://youtu.be/43S0KTptAAw>

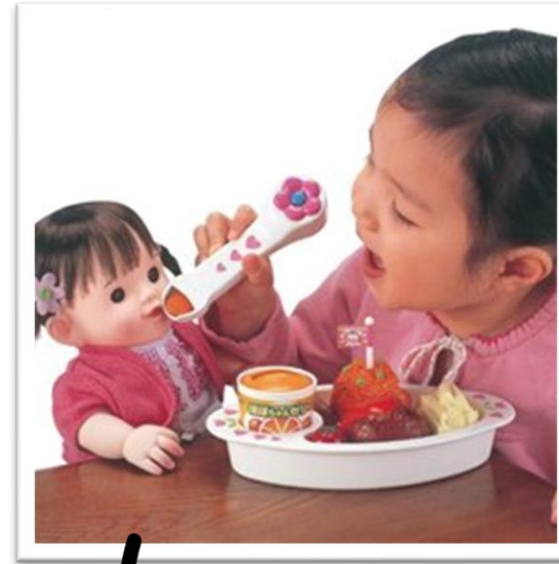
Conceptes clau

SOCIALIZACIÓ (ROLE-TAKING)

El xiquet passa per dos estadis en el desenvolupament del seu *self* a través de la socialització:

- 1. **El joc simbòlic** (*play stage*): la socialització és un procés sociocognitiu que permet al xiquet, mitjançant un joc simbòlic, assumir diferents papers individuals que li possibiliten observar la conducta dels altres des de la perspectiva del rol que representa, i aprendre així les conductes adequades.
- 2. **El joc socialitzat** (*game stage*): el xiquet ja es troba en disposició d'interpretar simultàniament una diversa quantitat de rols adscrits a una conducta particular.

El desenvolupament del *self* culmina amb l'aprenentatge de l'«altre generalitzat».

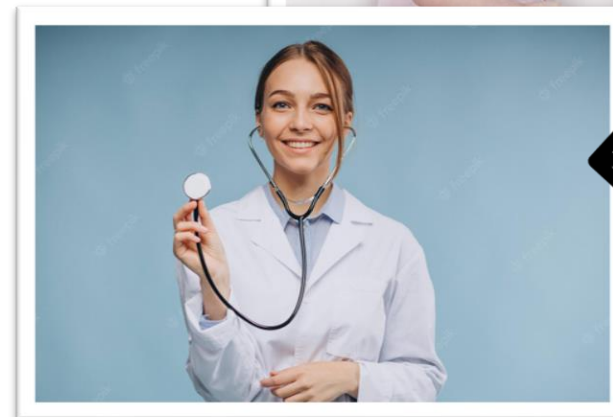

Conceptes clau

SOCIALIZACIÓ (ROLE-TAKING)

En definitiva, l'aprenentatge de la conducta apropiada per als rols adscrits a cada individu afavoreix l'adquisició de rols i suposa, alhora, una «internalització» de la societat dins de l'individu.

Aquesta internalització no és passiva. La socialització es considera com un procés complex pel qual els xiquets no sols memoritzen rols, sinó que aprenen diversos rols i participen activament en la **formació de les seues identitats**.

Conceptes clau

SITUACIÓ

Fa referència al **significat subjectiu que una situació particular té per a una persona.**

Paper important de la percepció en el nostre comportament.

Axioma de Thomas i Thomas:

«El que definim com a real tindrà conseqüències reals.»

L'important no és la precisió o validesa (objectivitat) en la definició d'una situació determinada, sinó que les persones, en aquella situació, creguen les seues pròpies definicions.

<https://youtu.be/ohi1u1DRvhl>

Conceptes clau

DEFINICIÓ DE LA SITUACIÓ

La profecia autocomplida o l'efecte Pigmalión

https://www.youtube.com/watch?v=ouYHJ5-m-8k&ab_channel=EscenasDelCine

Conceptes clau

DEFINICIÓ DE LA SITUACIÓ

Exemple:

Una persona amb una baixa autoestima que creu que és poc intel·ligent, encara que objectivament siga intel·ligent.

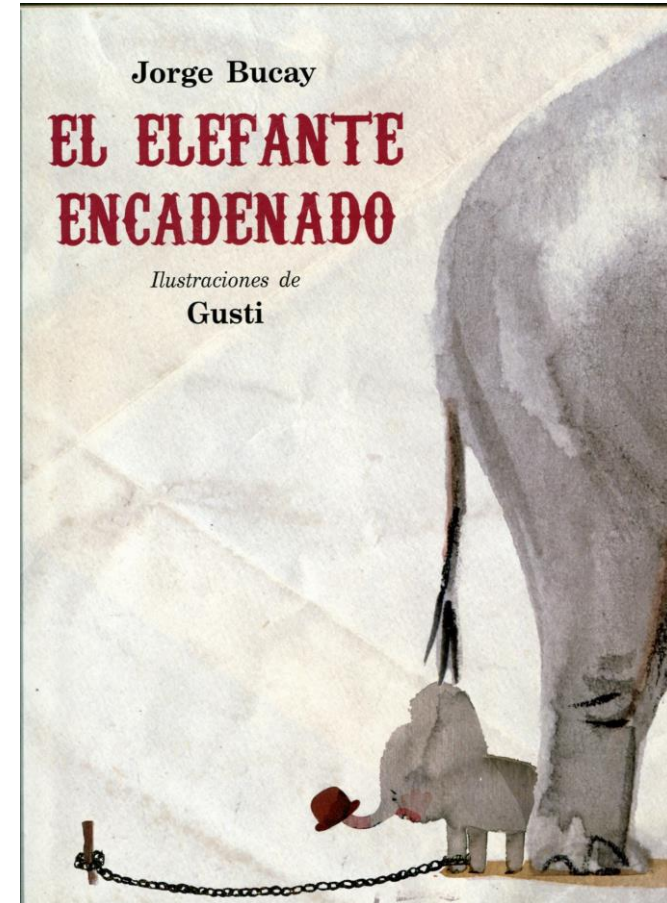
No existeix la realitat objectiva 'persona poc intel·ligent' (nosaltres sabem que sí que ho és), però com que aquesta persona s'autodefineix com a poc intel·ligent, això tindrà conseqüències reals de manera constant en la seua vida.

Existeix una realitat objectiva o aquesta és una construcció subjectiva que depèn de la nostra socialització/educació?

Conceptes clau

Com m'afecta el que jo pense de mi?

<http://www.miriamortiz.es/TEXTOS/VElefanteEncadenado.pdf>

Resum

Ens relacionem a través de símbols (llenguatge). Quan adquirim els símbols ho fem aprenent el que signifiquen per als altres.

A partir d'aquests símbols apresos i la importància que tenen per als altres, l'individu decideix les seues conductes. El comportament està influenciat pel significat de les idees en la ment, i no pels instints.

Per mitjà de la reflexió, l'individu crea el seu propi *self* (canviant i dinàmic) en una contínua interacció amb els altres.

La persona és actora i reactiva. **L'individu crea la realitat a través de la seua percepció i reacciona basant-se en això.** L'investigador ha de veure la realitat social, per tant, des del punt de vista del subjecte de la seua investigació: assumir la perspectiva de cadascun dels membres del nucli familiar.

Resum

Els xiquets i les xiquetes, quan naixen, no són ni antisocials ni prosocials, sinó «asocials».

La nostra naturalesa està en funció de les experiències i les interaccions socials que anem trobant, i no d'una predisposició a actuar d'una certa manera.

La societat precedeix els individus. Els xiquets naixen en una societat i acaben formant-ne part. No naixem en «buits socials». Per tant, **el nucli familiar en el qual naixem serà el principal agent de la nostra socialització i la principal causa d'allò a què arribem a convertir-nos.**

Creences i valors transmesos en el nucli familiar.

Qualitat, quantitat i coherència de les interaccions socials entre els membres de la família.

Es **defugen** fenòmens com estructures innates, tendències, instints o característiques heretades.

Aplicacions en l'àmbit familiar

- ✓ Èmfasi que atorguen a la conceptualització de la família com un grup social.
- ✓ L'afirmació que l'ésser humà desenvolupa el concepte de si mateix i les seues identitats a través de la interacció social, fet que el capacita per a avaluar independentment i assignar valors a les seues activitats familiars.
- ✓ La **qualitat de la representació del rol del jo** en una relació dins l'àmbit de la família influeix positivament en la satisfacció del jo amb aquesta relació. La satisfacció amb una relació no seria primordialment una cosa que ens dona l'altra persona, sinó una cosa que ens aporta la correcta assumptió i representació del nostre rol.

Aplicacions en l'àmbit familiar

- ✓ Com més gran siga la claredat amb què percebem les expectatives dels altres associades al nostre rol (definides per les normes socials), més gran serà la qualitat de representació d'aquest rol i, per tant, més elevada serà la nostra satisfacció, i més reduïda la probabilitat de conflicte dins del nucli familiar.
- ✓ Com més individus del nucli familiar perceben consens en les expectatives sobre el rol que ocupen, més reduïts seran el grau d'estrès de rol i la probabilitat d'aparició de conflictes de rol.
- ✓ Com més gran és la diversificació de rols d'una mateixa persona, menys consens percebrà en les expectatives sobre aquells rols. Les expectatives d'un dels rols poden ser contraposades a les d'un altre dels rols a exercir, amb l'aparició subsegüent d'un conflicte de rol.

Aplicacions en l'àmbit familiar

Exemple:

Mare/pare o professional?

Autoritat familiar o «amic/amiga» dels meus fills?

Com més gran és l'estrès de rol percebut, més es redueix la probabilitat d'implicar-se en la representació de rol, i s'incrementa la probabilitat d'abandonar-lo.

A vegades, per a **prevenir l'estrès de rol**, des de l'entorn social s'estableixen mecanismes d'entrenament i assaig previ d'un futur rol (rituals de socialització anticipatòria), en un intent d'aclarir les expectatives de rol i facilitar la transició.

Limitacions i crítiques

- ☹️ Concepció de l'ésser humà «sobresocialitzada». Ambientalisme extrem.
- ☹️ Sobreestimen la influència de l'actor en la creació dels rols i supprimeixen les constriccions estructurals.
- ☹️ Ambigüitat dels conceptes.
- ☹️ Escassa atenció a la dimensió emocional de la conducta humana.
- ☹️ Perspectiva feminista:
  - ☹️ L'interaccionisme simbòlic obvia les estructures socials jeràrquiques en què s'imposa la realitat de l'altre (tradicionalment, l'home imposava la seua realitat enfront de la de la dona).

Tema 6. Teoría del conflicte

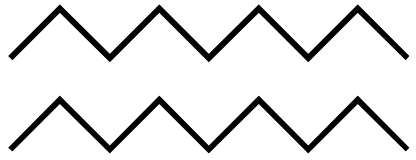
ORÍGENS DEL CONCEPTE DE CONFLICTE FAMILIAR

Maquiavel

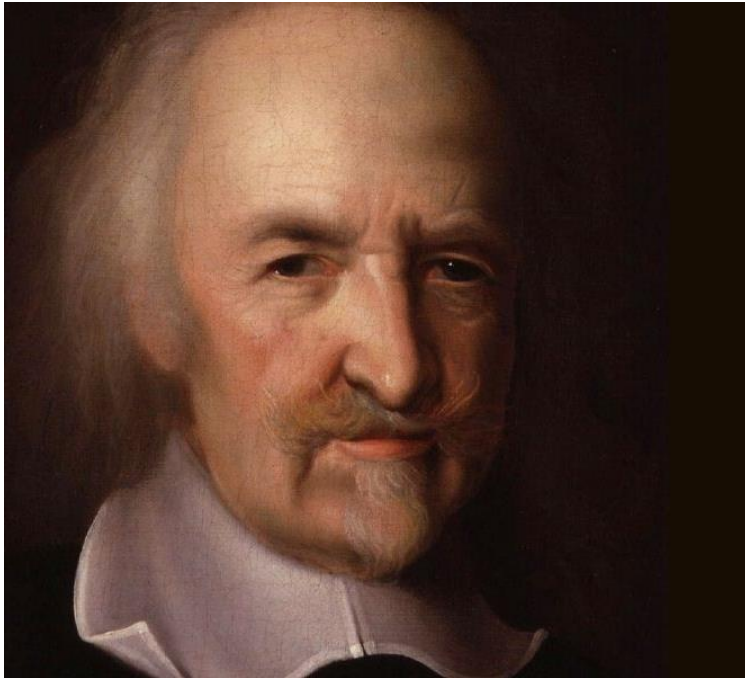

Defensa una **concepció negativa** de la naturalesa humana: l'ésser humà és, per naturalesa, egoista i insaciable en la satisfacció de les seues necessitats.

Per tant, atès que els recursos solen ser limitats i insuficients per a satisfer tots els individus implicats en una situació, es produirà una **lluita per aquests recursos i el conflicte consegüent**. Aquest fet motiva la necessitat de l'existència de lleis i mecanismes que regulen les relacions entre les persones.

ORÍGENS DEL CONCEPTE DE CONFLICTE FAMILIAR

Hobbes

Defensa, igualment, una concepció pessimista de la naturalesa humana: en un ordre natural, on **el principal interès és el propi** i on aquest interès xoca constantment amb els interessos dels altres, el conflicte social serà l'estat natural i permanent.

Per tant, es fa imprescindible la imposició d'un contracte social entre els individus (concretat en la formulació de lleis), de manera que aquests accedisquen a renunciar a una part dels seus drets o interessos personals per a poder conviure en una societat estable i segura.

No obstant això, **l'existència d'un ordre social no elimina el conflicte** (perquè la naturalesa humana persisteix), per la qual cosa es fa imprescindible gestionar-lo de manera permanent.

ORÍGENS DEL CONCEPTE DE CONFLICTE FAMILIAR

Marx i Engels

El conflicte social és l'expressió de la **lluita permanent de classes**. Per a Engels, en *L'origen de la família, la propietat privada i l'Estat*, **el conflicte en la família és el reflex del conflicte de classes en la societat, i la divisió del treball en el matrimoni monògam, basada en el gènere, constituïa el primer conflicte de classes en la història on la dona era la classe oprimida i l'home la classe opressora.**

La gestió dels recursos i la lluita pel poder es convertiran, així, en elements centrals de la vertadera naturalesa del conflicte en la família.

ORÍGENS DEL CONCEPTE DE CONFLICTE FAMILIAR

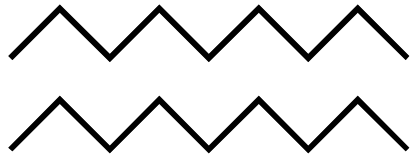
Simmel

El conflicte és una característica estructural dels grups humans que, a més, **exerceix un rol positiu** en l'assoliment d'una unitat més gran en el grup.

El conflicte és un procés constant de forces associatives i dissociatives que proporciona, per ell mateix, unitat i coherència a la societat.

La família no és un microcosmos dels processos que es produeixen a gran escala en la societat: el matrimoni i la família són **estructures socials clarament diferents i amb propietats socials pròpies**.

Es considera el conflicte en la família com una cosa única a causa de **la naturalesa afectiva dels recursos**.

ORÍGENS DEL CONCEPTE DE CONFLICTE FAMILIAR

Simmel

Per aquesta naturalesa afectiva de les relacions i dels intercanvis de recursos, és necessari l'estudi diferenciat de l'estructura dels petits grups i de les interaccions que es produeixen entre els seus membres.

Exemple: difícilment una mare o un pare lluitaran amb els seus fills per un recurs escàs; al contrari, serà més habitual que els pares se sacrifiquen a favor dels seus fills i que renunciïn a l'obtenció de recursos per a si mateixos.

La concepció clàssica del conflicte com una lluita per recursos escassos entre individus egoistes **no és aplicable en les estructures familiars**, on prevalen les relacions afectives i altruistes.

ORIGENS DEL CONCEPTE DE CONFLICTE FAMILIAR

Dins de la teoria del conflicte s'hi poden identificar dos enfocaments:

Enfocament microsociològic (Simmel)

Analitza el conflicte en el context de la interacció familiar. És més estructural i positivista.

Enfocament macrosociològic (Marx i Engels)

La família constitueix un microcosmos on s'escenifiquen els processos socials que es produeixen a gran escala en la societat. És de caràcter postpositivista.

Aquesta visió ha exercit una gran influència en les teories més crítiques sobre la família i en els enfocaments feministes: els conflictes en la família són un reflex a escala dels conflictes en la societat.

Conceptes bàsics

CONFLICTE

El conflicte és un **procés de confrontació** entre persones motivat per:

L'escassetat de recursos (materials o intangibles)

La presència de significats controvertits/contraposats (creences, valors, etc.)

Objectius incompatibles; o bé una combinació de tots aquests factors

D'aquesta manera, quan dues persones o dos grups socials **conviuen en el mateix context**, es reconeixen com a diferents o **contraposats**; volen coses diferents, però **necessiten el mateix tipus de recursos**, i quan aquests són insuficients, **la probabilitat d'aparició d'un conflicte es dispara**.

Conceptes bàsics

CONFLICTE

Per tant, existeixen dues maneres bàsiques en què grups o individus poden entrar en conflicte:

1. El conflicte es produeix en situacions en les quals diferents individus o grups volen el mateix, però la quantitat d'allò que es desitja és limitada, per la qual cosa es produeix una competició o lluita per aconseguir-ho (concepció clàssica).
1. El conflicte es produeix en situacions en les quals els individus (els membres de la família, en aquest cas) tenen objectius, metes, interessos i valors bàsicament diferents i possiblement contradictoris. Exemple: «No ets un dels meus, no vull compartir res amb tu, no vull construir coses en comú amb tu.»

Conceptes bàsics

ESTRUCTURA

L'estructura té dos significats en la teoria del conflicte:

1. **L'estructura de la situació:** pot ser competitiva o cooperativa. En funció de la situació, predominaran en la família comportaments col·laboratius o competitius (on és molt probable que es desencadenen conflictes).
1. **L'estructura del grup familiar.** Variables del grup «família», com ara la grandària, l'edat, el gènere, la cohesió, la flexibilitat, la jerarquia i el poder.

Els dos tipus d'estructura, la de la família i la del seu entorn, interactuen constantment, i en resulten diferents situacions de conflicte i diferents definicions subjectives d'aquests conflictes.

Conceptes bàsics

RECURSOS

El concepte de recursos i la seua abundància o escassetesa són **clau** en aquesta teoria.

Clàssicament, els recursos s'han conceptualitzat des del punt de vista material i econòmic. Però els recursos, des d'una concepció més àmplia, inclouen tots aquells aspectes que estan a la disposició d'una persona o grup i que proporcionen una base potencial per a l'exercici del poder sobre altres persones o grups: coneixements, informació, habilitats tècniques i materials.

Conceptes bàsics

RECURSOS

El conflicte en el grup (en la família) seria degut a la **desigualtat en la distribució dels recursos** entre els seus membres en funció de variables personals o de rol: edat, sexe, grau de pertinença, etc.

Com a resultat, en la família existeixen diferències entre els membres pel que fa a la possessió de recursos. Aquesta desigualtat porta al conflicte en la mesura que les **normes internes de la família són competitives en lloc de cooperatives**.

Exemple: si la dona, dins de l'estructura familiar, obté menys recursos que l'home, s'incrementa el seu grau de dependència respecte d'ell.

Exemple: si les relacions socials (el capital relacional) depenen fonamentalment d'un dels membres de la parella, aquest membre adquireix un grau de poder més elevat.

Conceptes bàsics

RECURSOS. Exemples:

La dona, dins de l'estructura familiar, obté menys recursos que l'home, de manera que s'incrementa el seu grau de dependència respecte d'ell.

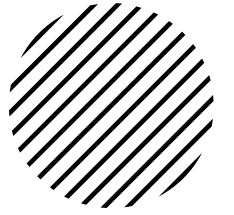
Les relacions socials (el capital relacional) depenen fonamentalment d'un dels membres de la parella, de manera que aquest membre adquireix un grau de poder més elevat.

La gestió del poder en l'estructura familiar es concep de manera autoritària, i els fills i les filles han d'obeir de manera submissa totes les decisions preses pels pares; la possibilitat de conflicte potencial augmentarà a mesura que els fills i les filles cresquen, maduren i senten que la seua autonomia individual està limitada.

Conceptes bàsics

NEGOCIACIÓ

La negociació és una de les principals tècniques utilitzades en les famílies per a manegar el conflicte.

És molt difícil trobar solucions definitives i permanents als conflictes intrafamiliars, a causa del seu caràcter dinàmic i canviant, per la qual cosa les famílies es veuen obligades a «gestionar» conflictes, més que no a «solucionar-los».

La gestió, al seu torn, implica negociació: **l'objectiu és trobar solucions que siguin acceptables per a tots els membres de la família, encara que no siguin perfectes des de les perspectives individuals de tots els implicats.**

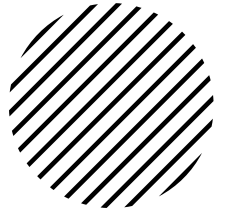
El procés de negociació només és possible en aquelles situacions en les quals un membre de la família desitja aconseguir una meta que no pot aconseguir sense l'ajuda de l'altra part.

La negociació, per tant, té lloc quan els membres de la família afectats pel conflicte d'interessos defineixen els seus objectius i després utilitzen els seus recursos per a induir o obligar l'altre a aconseguir el seu objectiu.

Conceptes bàsics

NEGOCIACIÓ

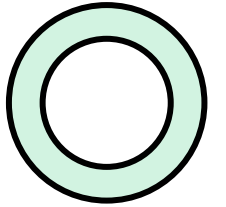
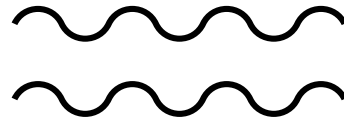
Proposicions de la teoria del conflicte aplicades a la família:

En el procés de negociació, és més probable que els resultats afavorisquen la persona o les persones de la família que disposen de més recursos (materials o no materials).

- La negociació implica recursos; qui tinga més recursos podrà negociar les recompenses més grans en un compromís.

Conceptes bàsics

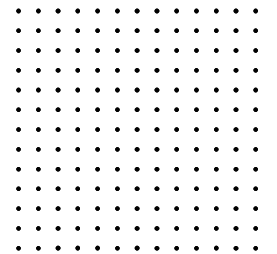

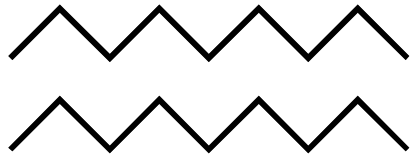
NEGOCIACIÓ

Proposicions de la teoria del conflicte aplicades a la família:

La negociació, com a manera de gestionar un conflicte, és més probable en estructures familiars amb **patrons educatius igualitaris (o participatius)**.

Per contra, en famílies amb patrons autoritaris no és possible la negociació, ja que es practica la imposició de decisions. Això suposa que, quan sorgeixen els conflictes, s'ignoren i enquisten, i acaben esclatant amb molta més virulència.

Conceptes bàsics

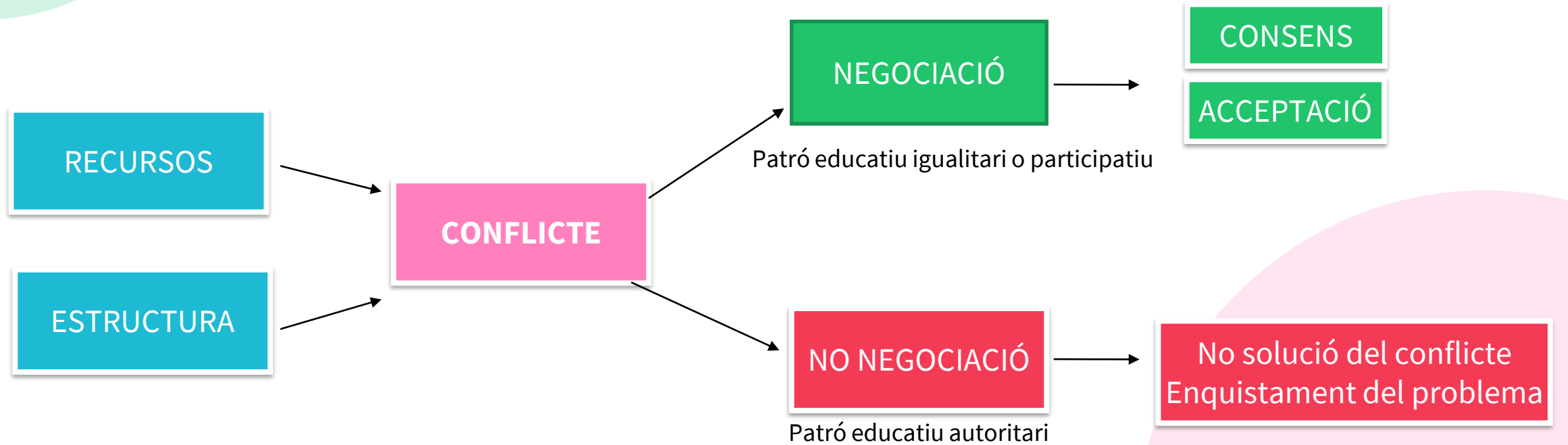
CONSENS

El consens implica un acord entre totes les parts implicades i és el resultat preferible del conflicte i la negociació.

S'aconsegueix quan les parts en una negociació es posen d'acord.

L'obtenció del consens requereix, normalment, la formació d'aliances i coalicions entre diferents membres de la família per a aconseguir un fi.

CONCEPTES BÀSICS

Supòsits bàsics

(Klein i White, 1996)

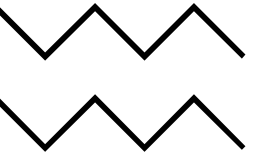
Els éssers humans estan fonamentalment motivats pel seu propi interès: lluita per la supervivència.

El conflicte és endèmic en els grups socials: existeixen interessos comuns però desacords en altres àmbits.

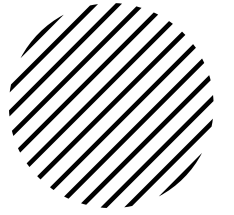
El conflicte és inevitable entre els grups socials: no tots poden aconseguir les seues metes per l'escassetesa de recursos.

L'estat normal de la societat és estar en conflicte més que no en harmonia: un matrimoni hauria de ser conscient que aquesta unió tendeix més al conflicte que no a l'harmonia.

Com que el conflicte és endèmic i inevitable, l'interès primordial en l'estudi dels grups socials com la família és observar **com maneguen els conflictes**. L'important no és el conflicte en si, sinó l'habilitat per gestionar-lo.

Aplicacions i limitacions

Àrees d'aplicació:

- Habilitats i estils de negociació que permeten a les parelles negociar i aconseguir compromisos d'èxit.
- Violència familiar.

Limitacions:

- Èmfasi en el conflicte, més que no en l'harmonia i l'acord: visió pessimista.
- Sorgeix com a reacció a altres teories (funcionalisme estructural), i no amb unes bases conceptuals pròpies.
- Nombrosos desacords entre autors que defensen la mateixa teoria.

TEMA 7.
TEORIA FAMILIAR
SISTÈMICA

ORÍGENS DE LA TEORIA FAMILIAR SISTÈMICA

La teoria familiar sistèmica té l'origen, com el seu nom indica, en la teoria general de sistemes (desenvolupada durant les dècades dels anys 40 i 50 del segle XX).

Teoria general de sistemes: intenta explicar el comportament de tota mena de sistemes organitzats i complexos.

«El tot és més que la suma de les parts» (Aristòtil)

TEORIA GENERAL DE SISTEMES

Principals referents:

- ❑ Teoria de la relativitat d'Einstein: enderroca la idea d'un referent absolut en les lleis que governen l'Univers (fins i tot l'espai i temps és un concepte relatiu).
- ❑ Mecànica quàntica: la mera observació per part del subjecte influeix en el comportament de l'objecte observat, de manera que es qüestiona la possibilitat de mesurar qualsevol fenomen de forma purament objectiva (principi d'indeterminació de Heisenberg).

La teoria general de sistemes comença a utilitzar-se en l'àmbit de la psicologia social de la família en la dècada dels 70.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: AXIOMES

Els tres axiomes fonamentals que es deriven de la teoria general de sistemes són (Musitu, 1994):

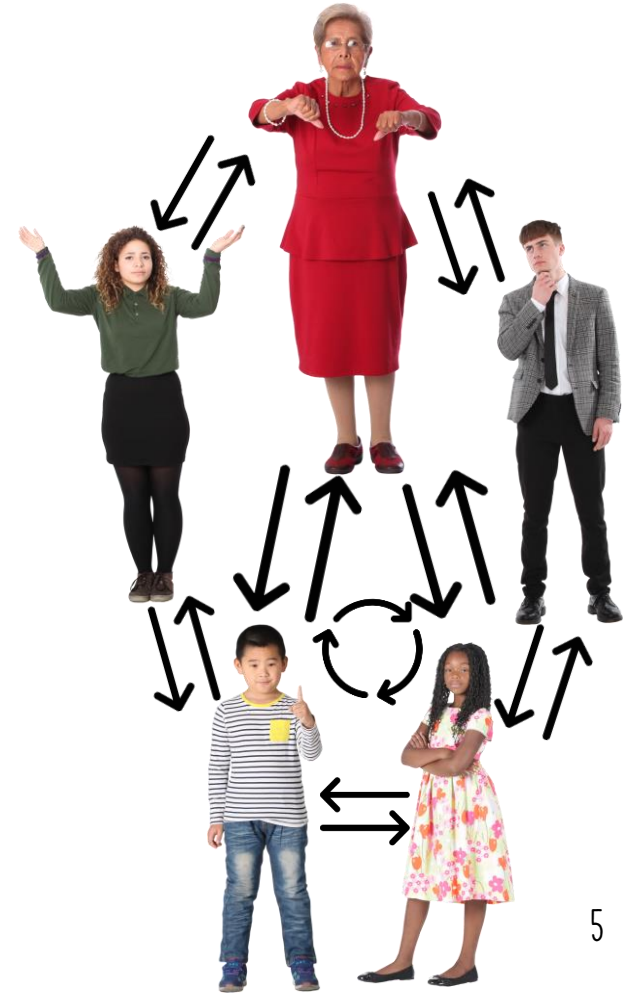
1. Estudi dels fenòmens com un sistema total i no com a entitats independents («el tot és més que la suma de les parts»).
2. La realitat es conceptualitza com una interrelació de sistemes jeràrquicament ordenats. Cal estudiar les diferents interrelacions que es donen tant entre els elements d'un sistema com entre els diferents sistemes (concepte de «complexitat organitzada»).
3. L'atenció en l'activitat «autodirigida» com una de les principals característiques dels éssers vius; l'activitat duta a terme amb un propòsit, amb una meta desitjada. Secundàriament, existeix la «reactivitat», que s'entén com la necessària acomodació del sistema als canvis del seu ambient.

CONCEPTES CLAU: SISTEMA

Un sistema és un conjunt d'objectes, així com de relacions entre els objectes i els seus atributs.

Es tracta, en definitiva, d'una composició ordenada d'elements en un tot unificat:

- Objectes són els components o parts del sistema.
- Atributs són les propietats o característiques dels objectes.
- Relacions són els processos que mantenen unit el sistema.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: SISTEMA

Tipus de sistemes:

- Tancats. Aquells en els quals no existeix importació ni exportació d'energia o informació amb el medi extern.
- Oberts. Aquells en els quals es produeix un intercanvi de matèria, energia o informació amb el medi extern. Tots els éssers vius i totes les agregacions d'éssers vius (grups) són, per tant, sistemes oberts.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: SISTEMA OBERT

Propietats dels sistemes oberts:

Totalitat

Els components i propietats d'un sistema només es poden comprendre com a funcions del sistema total.

El sistema transcendeix les característiques individuals dels elements que l'integren. No es tracta d'una suma de components, sinó que cada sistema té una complexitat, una organització i una originalitat pròpies.

Per tant, tot canvi en una de les parts afecta les altres, hi influeix i fa que tot el sistema passe a ser diferent de com era abans i que canvie, encara que les altres parts no ho vulguen.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: SISTEMA OBERT

Propietats dels sistemes oberts:

Autoorganització

És la capacitat que té un sistema per a modificar les seues estructures quan es produeixen canvis en el medi.

En aquest procés, els sistemes aconseguixen generalment un nivell més alt de complexitat, fet que n'augmenta les possibilitats de supervivència.

La capacitat que té un sistema per a sobreviure (mantenir-se com una entitat coherent) està determinada, en gran part, per la seua capacitat d'aprendre a analitzar l'entorn i canviar-ne l'organització interna per a respondre millor a les seues exigències (adaptació). L'autoorganització exigeix un nivell més alt de conducta que restaure l'equilibri, és a dir, la capacitat de mantenir sempre un equilibri entre l'estabilitat i el canvi.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: SISTEMA OBERT

Propietats dels sistemes oberts:

Autoorganització

És la capacitat que té un sistema per a modificar les seues estructures quan es produeixen canvis en el medi.

En aquest procés, els sistemes aconseguixen generalment un nivell més alt de complexitat, fet que n'augmenta les possibilitats de supervivència.

La capacitat que té un sistema per a sobreviure (mantenir-se com una entitat coherent) està determinada, en gran part, per la seua capacitat d'aprendre a analitzar l'entorn i canviar-ne l'organització interna per a respondre millor a les seues exigències (adaptació). L'autoorganització exigeix un nivell més alt de conducta que restaure l'equilibri, és a dir, la capacitat de mantenir sempre un equilibri entre l'estabilitat i el canvi.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: SISTEMA OBERT

Propietats dels sistemes oberts:

Equifinalitat

És la capacitat d'obtenir resultats idèntics a través de camins i condicions de partida diferents (no existeix una única manera correcta de fer les coses).

Les modificacions que es produeixen dins d'un sistema al llarg del temps són totalment independents de les condicions inicials. Deriven més aviat de processos interns i d'interaccions.

Això té una implicació molt important en l'anàlisi d'un sistema: és impossible inferir quin va ser el seu estat originari o quin serà el seu estat futur a partir de l'observació d'una «foto fixa» del seu estat actual, perquè les mateixes condicions inicials no produeixen necessàriament els mateixos efectes (resultats o problemes idèntics poden tenir orígens i causes diferents).

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: *FEEDBACK*

Un sistema obert requereix informació sobre quins són els efectes que les seues accions tenen en el seu entorn o ecosistema. La informació que el sistema rep influirà, al seu torn, en les seues respostes futures davant l'entorn (concepció circular de la relació entre comportaments).

La interacció del sistema amb el seu medi es realitza principalment a través de tres tipus de mecanismes de retroalimentació:

1. Positiu: permet al sistema introduir noves conductes per a adaptar-se a noves situacions, cosa que en fa possible el creixement i la millora, però sense perdre la identitat. És el que porta el sistema al canvi i a la pèrdua d'estabilitat i d'equilibri.
2. Negatiu: és el que serveix perquè el sistema mantinga el seu estat d'estabilitat actual (homeòstasi) sense haver d'introduir cap canvi i evitant desviacions de l'estat previst.
3. Evolutiu: és aquell que produeix estats caòtics i canvis espectaculars no previstos.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: ENTROPIA

Tot sistema tancat està subjecte a entropia d'acord amb el segon principi de la termodinàmica, que ens diu que:

«Totes les formes d'organització tendeixen cap al màxim desordre i, per tant, cap a la mort organitzativa.»

Però en els sistemes oberts es produeixen processos de *neguentropia* (contraris a l'entropia), que suposen un augment de l'ordre.

Quan la capacitat de generar neguentropia per part del sistema es veu superada constantment per l'entropia introduïda, el sistema es desestabilitza definitivament i augmenta la probabilitat de la seua mort organitzativa.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: ENTROPIA

El sistema familiar selecciona la informació que ve de l'exterior i la processa i assimila perquè es produïska un maneig òptim de la realitat per part dels seus membres; la família intenta establir mecanismes d'organització i pautes d'interacció entre els membres, a fi d'oferir-los un suport òptim.

Exemple: el risc d'evolució patològica en un xiquet amb algun desordre mental serà més elevat en un sistema familiar en el qual existeixen barreres en l'intercanvi d'informacions.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: HOMEÒSTASI/MORFOSTASI

El procés constant de retroacció negativa per a mantenir l'equilibri del sistema (exemple: el termòstat d'un aire condicionat) s'anomena homeòstasi.

Un sistema homeostàtic és un sistema obert que manté les seues funcions i la seua estructura a través d'equilibris dinàmics, controlats per mecanismes interdependents de regulació.

L'homeòstasi és una condició essencial, però no és suficient per a mantenir l'estructura d'un sistema complex (com ho és un sistema obert). El sistema necessita adaptar-se als canvis de l'entorn, canviar la seua dinàmica interna i evolucionar. Els sistemes que no comprenen això, moren.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: MORFOGÈNESI

És el procés d'exploració i generació de noves alternatives i de comportaments més adequats a les circumstàncies canviants, en oposició a la mera utilització de comportaments ja existents.

La morfogènesi introdueix canvis en el sistema i fa que cresca.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: MORFOGÈNESI

Un sistema pot canviar de dues maneres:

1. Mitjançant canvis de primer ordre: els paràmetres individuals varien de manera contínua, però l'estructura del sistema roman inalterada (homeòstasi, *feedback* negatiu).
2. Mitjançant canvis de segon ordre: el sistema sencer canvia qualitativament i d'una manera discontinua per mitjà d'una variació en el conjunt de regles que regeixen l'estructura o ordre intern del sistema. Això possibilita l'adaptació al canvi que s'ha produït en l'entorn, i manté, alhora, la seua coherència i identitat (*feedback* positiu). La morfogènesi només és possible amb canvis de segon ordre on el sistema es transforma.

TEORIA GENERAL DE SISTEMES: DELIMITACIÓ

Aquest concepte fa referència als límits o fronteres del sistema que determinen de manera bàsica els processos de la seua autoorganització.

Els límits o fronteres d'un sistema es fan visibles a través de l'observació de les regles de conducta que s'apliquen als subsistemes interns i als sistemes externs amb els quals es relaciona.

Els límits d'un sistema indiquen el seu grau i possibilitat d'obertura a l'exterior. L'encreuament dels límits transforma els sistemes tancats en oberts, i les estructures estables en estructures flexibles.

TEORIA DE SISTEMES FAMILIARS

Orígens

Anys 70 del segle XX: adaptació de la teoria general de sistemes a l'àmbit de la família per part de la psiquiatria (Gregory Bateson i l'Escola de Palo Alto a Califòrnia).

La família com a sistema. Des de la teoria general de sistemes s'han suggerit diverses definicions per a conceptualitzar la família.

La família seria un sistema obert regit per regles, en la qual el comportament dels membres queda sotmès al principi de la retroacció positiva i negativa.

TEORIA DE SISTEMES FAMILIARS

Les regles es conceben com a acords de relació que prescriuen i limiten les conductes dels membres en una àmplia esfera d'àmbits d'acció, organitzant la seua interacció en un sistema estable.

Quan el *feedback* és negatiu, s'estableix un equilibri o homeòstasi sense que es produïsquen canvis en les regles; quan és positiu, hi ha un canvi de les regles del sistema, i el sistema es modifica en conjunt.

La família seria un conjunt constituït per diverses unitats vinculades entre si, de manera que el canvi d'estat d'una d'elles aniria seguit pel canvi en les altres unitats.

TEORIA DE SISTEMES FAMILIARS

Definició integradora:

«La família és un conjunt organitzat i interdependent d'unitats lligades entre si per regles de comportament i per funcions dinàmiques en constant interacció entre si i en intercanvi permanent amb l'exterior» (Andolfi, 1984).

Es considera la família com un sistema total, compost al seu torn per subsistemes (els seus membres), que és obert i s'autoregula per regles d'interacció, i que està en constant transformació i interacció amb altres sistemes.

TEORIA DE SISTEMES FAMILIARS

La idea de família com a sistema total és comú a totes les definicions. **La família es defineix com un organisme compost per diferents unitats.** El tot és la família i les parts són els seus membres.

- Com que la família és un tot, no podem entendre el comportament dels seus membres si no és en el context del sistema familiar del qual no es poden deslligar.
- La família és un sistema que s'organitza jeràrquicament.
- El sistema familiar té una interdependència constant tant respecte dels subsistemes que la formen com respecte dels suprasistemes dels quals forma part (família / entorn social).

https://youtu.be/WxugV_34jWY

APLICACIONS EN L'ÀMBIT FAMILIAR

Els temes d'investigació relacionats amb la família als quals la teoria de sistemes tracta de respondre s'agrupen en tres grans àrees:

1. Els processos familiars
2. La relació dels sistemes familiars amb altres sistemes
3. El canvi en els sistemes familiars

APLICACIONS EN L'ÀMBIT FAMILIAR

---

1. ELS PROCESSOS FAMILIARS

- S'apliquen les nocions sistèmiques per a explicar processos intrafamiliars (funcionament familiar, comunicació, patrons transaccionals, conflicte, cohesió/separació entre els membres, capacitat d'adaptació als canvis, etc.).
- Des d'aquesta perspectiva teòrica, es promou un important desenvolupament de tipologies familiars.

APLICACIONS EN L'ÀMBIT FAMILIAR

Un dels models de tipologia familiar més important és el model circumplex d'Olson (Olson, Sprenkle i Russell, 1979).

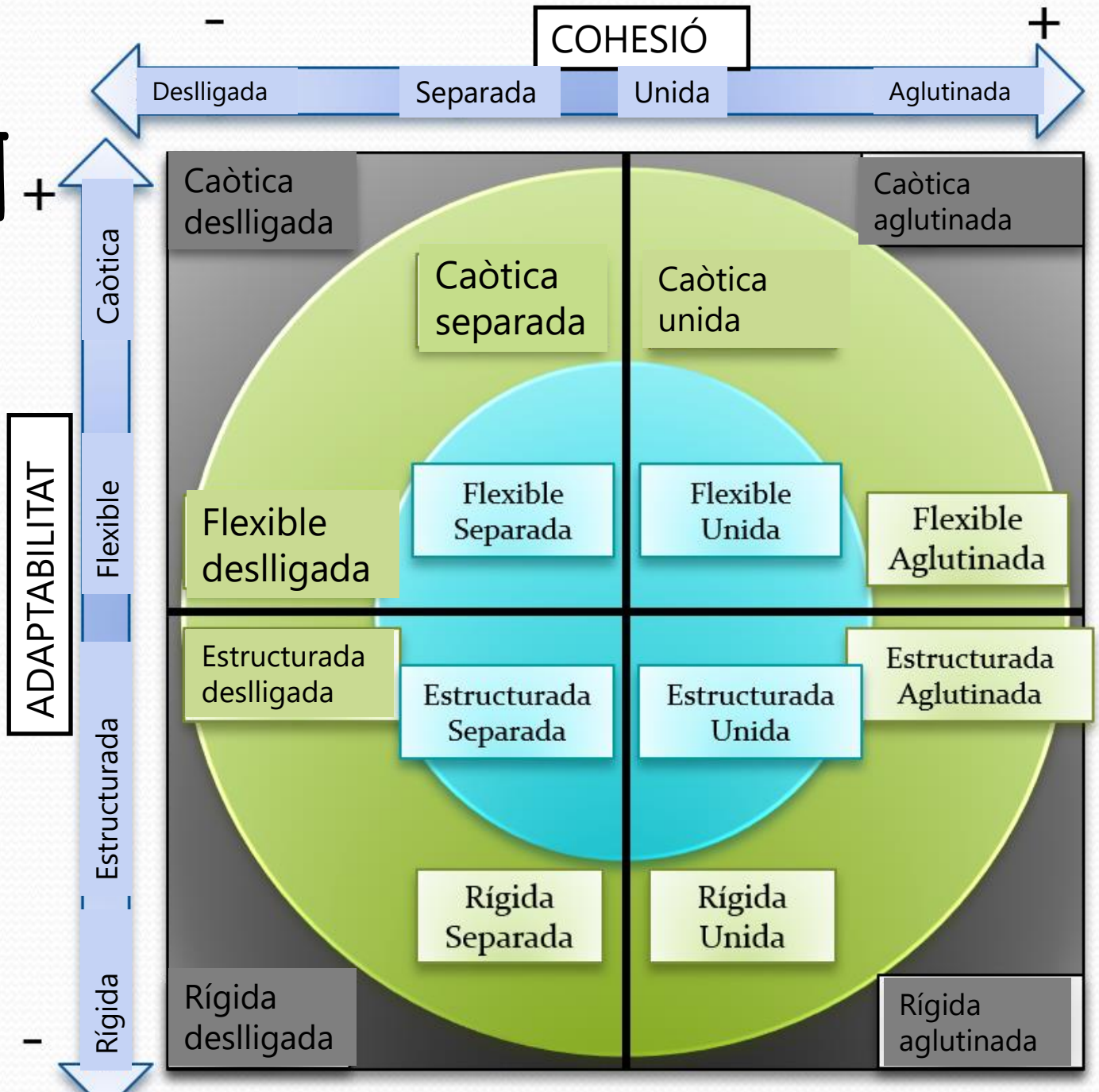
En aquest model, les famílies són avaluades en les dimensions de:

1. Cohesió familiar i grau d'adaptabilitat familiar (dues dimensions centrals)
2. Comunicació (una variable moduladora)

La combinació d'aquestes dimensions permet als autors descriure setze tipus de sistemes de relació familiar.

MODEL CIRCUMPLEX D'OLSON

- Famílies extremes
- Famílies de rang mitjà
- Famílies equilibrades

MODEL CIRCUMPLEX D'OLSON

01

Cohesió familiar:
vinde emocional
(famílies
deslligades /
separades / unides
/ aglutinades)

02

Adaptabilitat
familiar: flexibilitat
(famílies rígides /
estructurades /
flexibles /
caòtiques)

03

Comunicació
familiar
(comunicació + /
comunicació -)

MODEL CIRCUMPLEX D'OLSON: COHESIÓ FAMILIAR

La cohesió familiar: és el resultat del vincle emocional que els membres de la família tenen entre si.

Els indicadors de cohesió familiar són: proximitat emocional, límits, coalicions, temps, espai, amics, presa de decisions, interessos i oci.

Aquests indicadors permeten distingir quatre nivells de cohesió dins d'una família:

Molt baixa: famílies deslligades

De baixa a moderada: famílies separades

MODEL CIRCUMPLEX D'OLSON: COHESIÓ FAMILIAR

El model estableix la hipòtesi que els graus centrals de cohesió («separat» i «unit») són els característics de les famílies òptimes, mentre que els nivells extrems («deslligat» i «aglutinat») corresponen en major mesura a famílies problemàtiques.

- En famílies aglutinades, es produeix una sobreidentificació o polarització d'actituds on la lleialtat i el consens són tan importants que dificulten la individualitat i la diferenciació dels seus membres.
- En famílies deslligades, la conducta de cada membre és independent de la dels altres, de manera que no sembla repercutir en el sistema familiar.
- En famílies separades o unides (àrea central), els subjectes són capaços d'experimentar una intimitat i una independència equilibrades.

Tipus de famílies: Cohesió

Model circumplex
d'Olson: cohesió
familiar

Aglutinada

- Alt grau de dependència entre els membres de la família.
- Límits difusos i normes més estrictes, es limita l'autonomia i la identitat personal

Unida

- Límits externs semioberts i límits intergeneracionals són clars.
- Decisions compartides.
- Els membres tenen espai per al desenvolupament individual.

Independent

Límits interns i externs són semioberts i els límits generacionals són clars.
En les decisions poden primar les individuals sobre les familiars, però tenen la capacitat de prendre decisions familiars quan calguen.

Deslligada

Membres extremadament individualistes i poca intimitat.
Mínima cohesió.

MODEL CIRCUMPLEX D'OLSON: L'ADAPTABILITAT FAMILIAR

L'ADAPTABILITAT FAMILIAR

Es relaciona amb:

- L'habilitat del sistema familiar per a canviar la seua estructura de poder i els seus rols, atesos els requeriments de l'entorn.
- La capacitat del sistema familiar d'afrontar els estressors evolutius i situacionals a través del canvi de les seues regles internes.
- Principals indicadors d'adaptabilitat familiar:
  - Assertivitat
  - Control
  - Disciplina
  - Estils de negociació

MODEL CIRCUMPLEX D'OLSON: L'ADAPTABILITAT FAMILIAR

Aquests indicadors permeten distingir quatre nivells d'adaptabilitat dins d'una família:

- Molt baixa: famílies rígides
- De baixa a moderada: famílies estructurades
- De moderada a alta: famílies flexibles
- Molt alta: famílies caòtiques

Novament, el model planteja la hipòtesi que les famílies més problemàtiques se situaran en els extrems de la dimensió («rígides» i «caòtiques»).

Tipus de família (adaptabilitat)

Rígida

- Excessiva responsabilitat.
- Normes inflexibles.

Estructurada

- Organitzades, centrades i el lideratge és dels progenitors.
- Responsabilitats i normes definides.

Flexible

- Família democràtica, lideratges distribuït.
- Suport en el pensament autònom dels membres

Caòtica

- Manca de responsabilitat i de límits familiars.
- No hi ha normes i les regles canvien constantment.

Model circumplex d'Olson:
l'adaptabilitat familiar

MODEL CIRCUMPLEX D'OLSON: LA COMUNICACIÓ FAMILIAR

La comunicació familiar: és una tercera variable «moduladora» que facilita la mobilitat de les famílies al llarg de les altres dues dimensions.

Com més elevat és el nivell de comunicació, més possibilitats hi ha de canvi i d'intervenció.

- Comunicació positiva: permet compartir experiències.
- Comunicació negativa: minimitza l'habilitat de la família per a compartir sentiments i restringeix, en conseqüència, la mobilitat de la família en les altres dues dimensions.

APLICACIONS EN L'ÀMBIT FAMILIAR

---

2. RELACIÓ DELS SISTEMES FAMILIARS AMB ALTRES SISTEMES

Un dels principals axiomes de la teoria de sistemes és l'organització jeràrquica dels sistemes.

Quan l'objecte d'estudi és la família, els sistemes més petits s'anomenen subsistemes. Molts dels processos que s'estudien en relació amb la família com un sistema global també s'apliquen per a l'estudi d'aquests subsistemes.

Als sistemes que són més grans que la família se'ls anomena suprasistemes (família extensa, comunitat...).

Entorn

Suprasistema

AMICS

Suprasistema

Suprasistema

VEÏNS

etc, etc,
etc...

Sistema "Família"

Subsistema

Subsistema

Subsistema

Subsistema

Subsistema

Subsistema

Subsistema

Subsistema

Subsistema

Suprasistema

ESCOLA

Suprasistema

TREBALL

Suprasistema

ENTORN
SOCIO-
ECONÒMIC

Suprasistema

CULTURA
RELIGIÓ, etc

APLICACIONS EN L'ÀMBIT FAMILIAR

---

3. CANVIS EN ELS SISTEMES FAMILIARS

Aquest acostament teòric també s'ha utilitzat per a descriure i explicar els canvis en l'estructura dels sistemes familiars (processos de morfogènesi).

Els canvis s'entenen com un procés del grup familiar complet, més que no d'un únic membre de la família. En relació amb els canvis que s'han d'afrontar i l'estrès que aquests canvis poden suposar per al sistema familiar, s'han elaborat models per a l'avaluació de l'estrès familiar.

MODELS D'AVALUACIÓ DE L'ESTRÈS FAMILIAR

El model ABC-X de Hill: sorgeix de l'estudi dels processos de separació i retrobament de famílies en temps de guerra.

Tracta d'aïllar les variables que diferencien les famílies més vulnerables de les més resilients.

Distingeix tres variables «precrisi» que expliquen les diferències en la vulnerabilitat familiar:

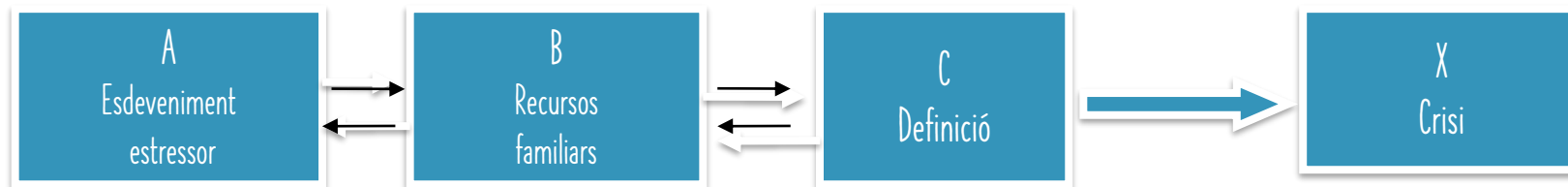
A. L'esdeveniment estressor.

B. Els recursos de la família per a enfrontar-se a l'esdeveniment estressor o crisi.

C. La definició que fa la família de l'esdeveniment.

MODELS D'AVALUACIÓ DE L'ESTRÈS FAMILIAR

El model ABC-X de Hill:

MODELS D'AVALUACIÓ DE L'ESTRÉS FAMILIAR

El model T-doble ABC-X de McCubbin i McCubbin

Es basa en el model de Hill.

La principal aportació és que distingeix dues fases diferenciades en el procés d'afrontament dels canvis i esdeveniments vitals:

- Fase d'ajust (*Time 1*): canvis menors en el sistema familiar (homeòstasi)
- Fase d'adaptació (*Time 2*): canvis majors, reorganització important de la família (morfogènesi)

MODELS D'AVAUACIÓ DE L'ESTRÈS FAMILIAR:

EL MODEL T-DOBLE ABC-X DE McCUBBIN I McCUBBIN

Adicionalment, s'hi inclouen noves variables:

- El grau de vulnerabilitat de la família (V): determinada per l'acumulació de demandes de l'entorn i d'estressors, així com per l'estadi en què es trobe la família dins del cicle vital.
- La tipologia de la família (T): tradicional, flexible, rígida, estructurada, desestructurada, cohesionada, resistent...
- Els recursos comunitaris disponibles per a la família (BBB).
- La capacitat de regeneració després de la crisi per part de la família, el nou esquema familiar emergent (CCC).
- La capacitat de solucionar problemes i generar respostes d'afrontament de la situació familiar (PSC).
- I s'hi inclou, així mateix, un resultat final: l'ajust o desajust resultant.

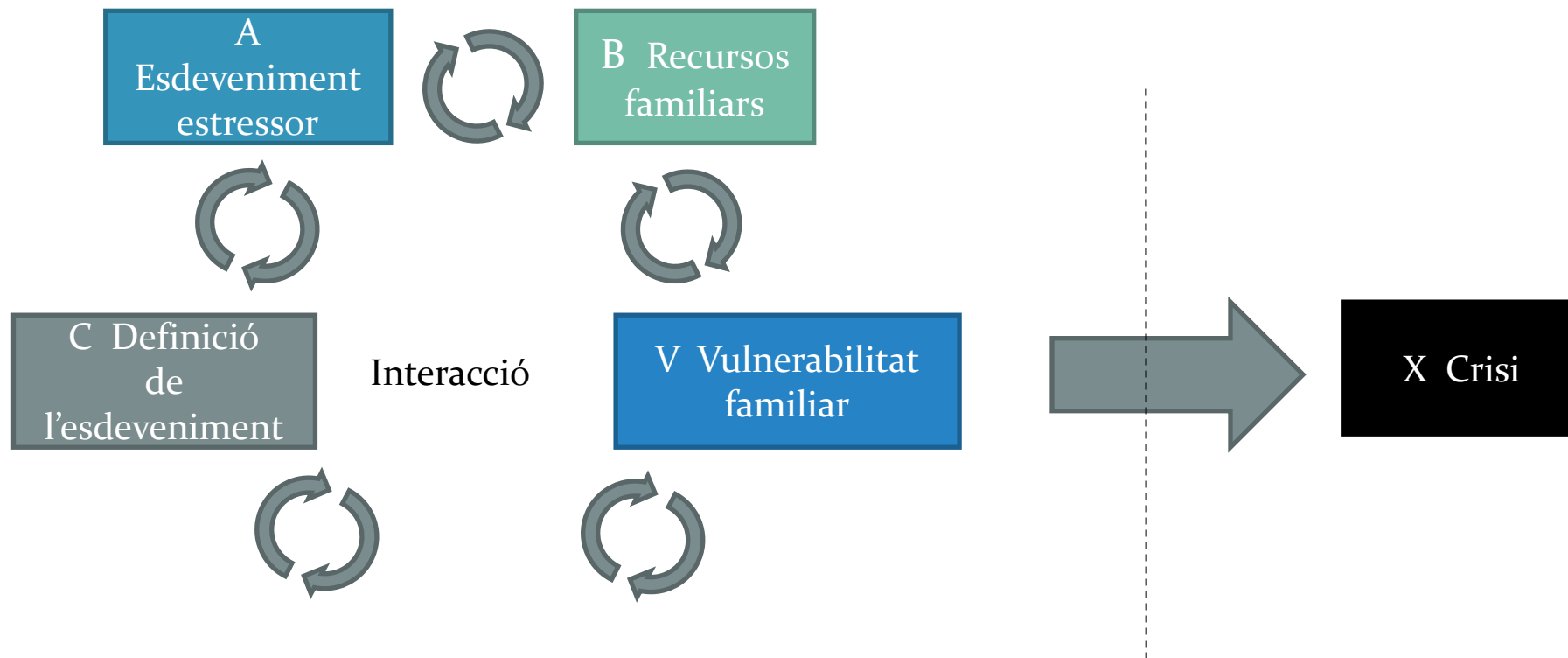
MODELS D'AVALUACIÓ DE L'ESTRÈS FAMILIAR: EL MODEL T-DOBLE ABC-X DE McCUBBIN I McCUBBIN

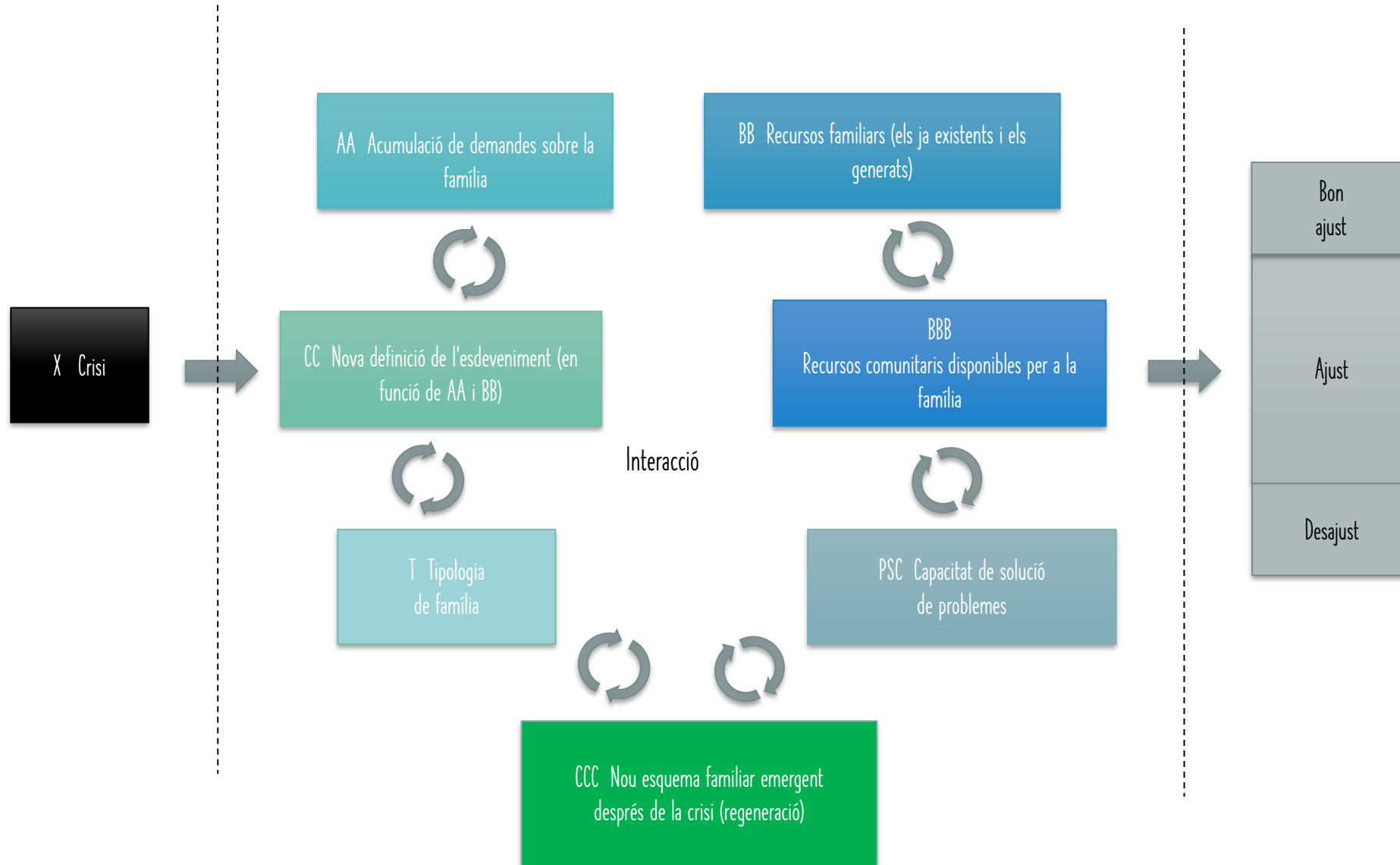
Ajust familiar: resposta a situacions d'estrès. Requereix canvis menors en el sistema familiar, i està determinada per: esdeveniment estressor (A), vulnerabilitat (V), tipologia de família (T), recursos de resistència (B), avaluació que fa la família (C) i resolució de problemes i afrontament (PSC).

Adaptació familiar: resposta a una crisi. Requereix reorganització familiar, i està determinada per: acumulació de demandes (AA), tipologia de família (T), forces familiars (BB), valoracions situacionals (CC), esquema familiar (CCC), recursos comunitaris (BBB) i resolució de problemes i afrontament (PSC).

EL MODEL T-DOBLE ABC-X DE McCUBBIN I McCUBBIN: FASE D'AJUST (PRECRISI)

EL MODEL T-DOBLE ABC-X DE McCUBBIN I McCUBBIN: FASE D'ADAPTACIÓ (POSTCRISI)

CRÍTiques I LIMITACIONS

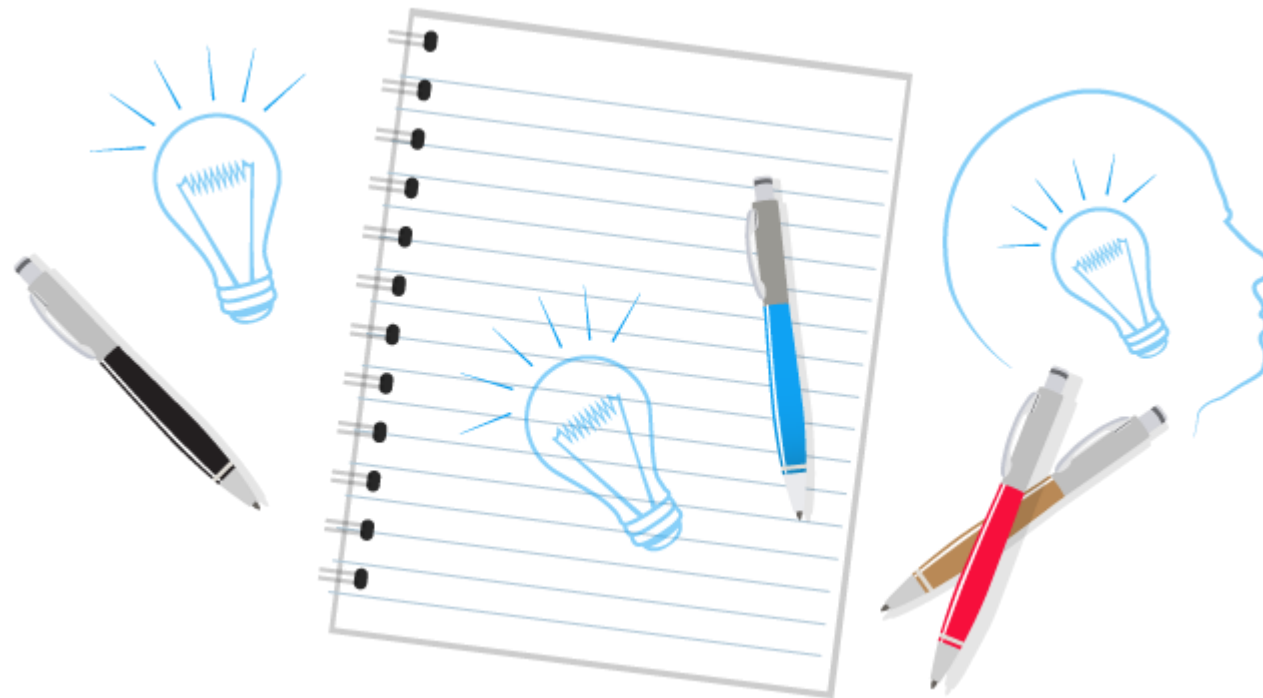

- Conceptes confusos i ambigus: difícil d'operacionalitzar.
- Es tracta d'un model, però no és en si mateix una teoria.
- Pobre poder explicatiu.
- Assigna la mateixa importància a totes les variables, sense distingir aquelles que són més explicatives.
- A efectes terapèutics, consideren la família com un sistema de parts interrelacionades fent teràpia, però és un model explicatiu, no la realitat.
- El cas de la violència contra la dona: des d'aquesta perspectiva es podria culpabilitzar la víctima.

TEORIA ECOLÒGICA DEL DESENVOLUPAMENT HUMÀ

Tema 8

Orígens de la teoria ecològica

En els anys 60 augmenta la consciència de la interdependència entre les accions humanes i la qualitat de l'ambient/entorn.

Interès per una concepció sistèmica i holística de la realitat (relació molt estreta amb la teoria sistèmica).

La perspectiva ecològica en l'estudi de la família es consolida a partir de dues escoles de pensament:

- Universitat de Michigan (Beatrice Paolucci): versió de l'ecologia humana centrada en l'economia familiar i en el maneig dels recursos familiars.
- Universitat de Cornell (Urie Bronfenbrenner): dona un èmfasi contextual a la investigació ecològica del desenvolupament humà.

Orígens de la teoria ecològica

Beatrice Paolucci: l'economia familiar

- La família es conceptualitza com un sistema de suport vital que depèn de l'entorn natural (necessitats econòmiques) per al manteniment físic, i de l'entorn social (necessitats socials) per a donar sentit i qualitat a la vida.
- Construeix un marc ecològic per a explicar la presa de decisions familiars (basat en les formulacions de l'economia familiar).
- Hi ha una interdependència entre les decisions preses en el si del microcontext familiar i les decisions preses en el macrocontext en què se situa la família.
- Les famílies són afectades enormement pel macrocontext, però a través dels seus patrons de consum i les seues pràctiques de socialització, afecten col·lectivament tota la humanitat.

Orígens de la teoria ecològica

Urie Bronfenbrenner: l'ecosistema familiar

El desenvolupament humà té lloc en el context de les relacions familiars, i és el resultat tant de factors genètics com d'interaccions amb l'entorn familiar i amb altres components de l'ambient.

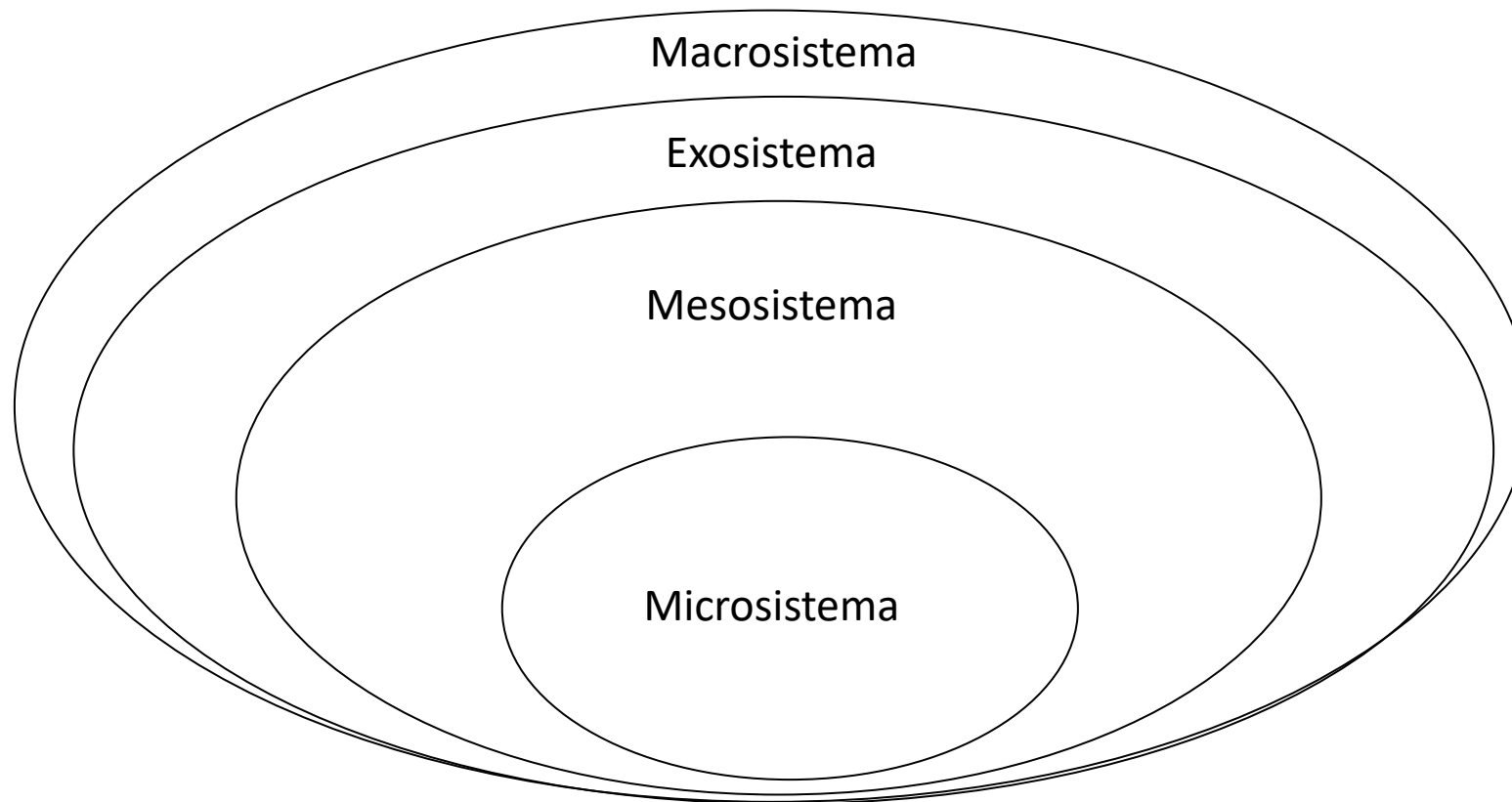
Describeix l'entorn de l'individu com «un conjunt d'estructures niades, cadascuna dins de la següent».

Proporciona un marc per a l'anàlisi de la manera com els processos intrafamiliars es veuen influïts per les condicions i els contextos extrafamiliars.

Assenyala quatre nivells de sistemes contextuais, diferenciats sobre la base de la seua proximitat a la persona en desenvolupament: micro-, meso-, exo- i macrosistemes.

Conceptes clau

L'ecologia del desenvolupament humà es compon de quatre sistemes interconnectats entre si (Bronfenbrenner):

Macrosistema

Els micro-, meso- i exosistemes es troben immersos en el macrosistema. És el conjunt de valors, normes, patrons institucionals d'una cultura determinada, sistemes de creences i esdeveniments històrics (guerres, crisis econòmiques, períodes de fam, desastres naturals, etc.) que poden afectar la resta de sistemes.

Exosistema

Es defineix com una extensió del mesosistema que representa les estructures socials, tant formals com informals, que sense contenir en si mateixes les persones en desenvolupament, envolten i afecten el context immediat en què es troben i, per tant, influeixen, delimiten i fins i tot determinen el que els ocorre: treball, veïnat, xarxes socials, distribució de béns i serveis, etc.

Mesosistema

Són les relacions entre la família i altres contextos de desenvolupament. Comprèn el conjunt de relacions entre els microsistemes. Consisteix en la interrelació entre els principals escenaris que contenen la persona en desenvolupament en un punt particular de la seua vida. Per exemple: les relacions mútues i constants que es donen entre la família i l'escola.

Microsistema

La família és el principal microsistema en què té lloc el desenvolupament. Es defineix com el complex de relacions entre la persona en desenvolupament i l'entorn en el context immediat que conté la persona. Un altre microsistema rellevant és l'escola.

Conceptes clau

Supòsits pràctics

Klein i White (1996)

- Els individus i els grups són tant biològics com socials per naturalesa: naturalesa dual.
- Els humans depenen del seu entorn (aire, aigua, aliments, etc.) per a poder mantenir-se.
- Els éssers humans són interdependents respecte d'altres éssers humans: éssers socials.
- El temps és un factor important en l'evolució de la població i un component fonamental del desenvolupament. Som finits.
- Les interaccions humanes estan organitzades espacialment.

Supòsits pràctics

Klein i White (1996)

- ❑ El benestar dels individus i de les famílies no pot considerar-se totalment al marge de l'ecosistema.
- ❑ Cal un equilibri constant entre les demandes de cooperació i integració de l'ecosistema, d'una banda, i les demandes d'autonomia i llibertat dels individus, de l'altra.

Supòsits pràctics

«La família és una organització social integrada en una xarxa de parentiu més àmplia, que ocupa un nínxol en tots els sistemes socials i ofereix suport material i psicològic i cura als seus membres, mentre que garanteix a la societat la reproducció del sistema d'organització econòmica i social» (Hawley)

Aplicacions en l'àmbit familiar

La perspectiva ecològica de la família (com a sistema que s'inscriu de manera interdependent en un entorn més ampli) és un marc idoni per a analitzar les interaccions entre el desenvolupament humà i les condicions socials, com la pobresa i la marginació social, en tots els nivells de l'ecosistema (individu, família, comunitat i societat).

També és un marc idoni per a dissenyar polítiques i plans d'acció comunitaris globals en cadascun dels nivells per a tractar de millorar problemes.

Aplicacions en l'àmbit familiar

Com que no es basa en cap tipologia especial de família, permet l'estudi de famílies amb diverses estructures i orígens.

És particularment apropiada per a l'estudi multicultural de les famílies.

Crítiques

No hi ha unes regles que guien l'investigador per a saber quin nivell d'anàlisi és el més apropiat per a cada moment: l'individu, el grup, l'organització o altres nivells.

No identifica els processos pels quals es dona el canvi a partir de la interacció entre els diversos sistemes.

Nivell elevat d'abstracció en els seus conceptes.

